

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti piimaturg 2009. aasta I poolaastal

Tallinn
Oktoober 2009

Töö on teostatud Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimusel

Koostaja: Katrin Nittim

Projektigrupi koosseis: Pille Liivaauk, Liina Ernits

EKI Rävälä 6
19080 Tallinn
Tel. +372 668 1242
Fax +372 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Piima tootmine	7
Piimatööstus	9
Hinnad	13
Väliskaubandus	26
Maailmaturg	33
Euroopa Liit.....	34
Rahvusvaheline konkurents.....	37
Kokkuvõte	41

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti piimasektori arengust 2009. aasta I poolaastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- piimatootmise, lehmade arvu ja produktiivsuse muutusi;
- piima tootmiskvootide täitumuse taset;
- piimatööstuse majandusnäitajate muutusi (müügitulu, kasum, kulud, töötajate arv, investeeringud); tootmismahdade ja ekspordiks müügi arengut;
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja maailmaturuhinnad);
- piimatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- piimatoodete müügiolukorda EL-is ja maailmaturul.

Töös on kasutatud SA põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid, PRIA piima tootmiskvootide täitmise aruandeid ning EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid, Saksamaa ZMP, CLAL, Hollandi LOT ja EL erinevate riikide hinnaraporteid ning FAPRI ja OECD ülevaateid turuolukorrast maailmas.

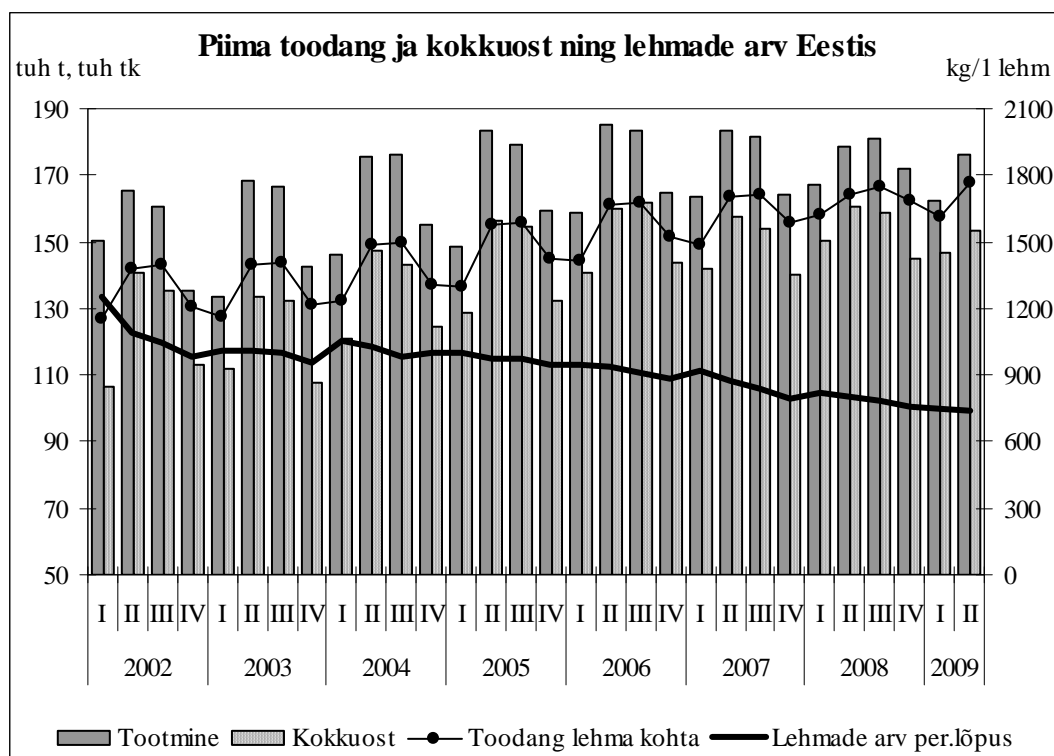
Töö maht on 42 lehekülge.

Eesti piimaturg 2009. aasta I poolaastal

Piima tootmine

Lehmade arv Eestis väheneb jätkuvalt. 2009. aasta I poolaasta lõpus oli Eestis 99 tuh lehma, mis on 4,2 tuhande lehma võrra vähem kui 2008. aastal samal ajal (tabel 1). Lehmade produktiivsus küll pidevalt tõuseb (+1,4% ehk +47 kg lehma kohta enam kui 2008.a I pa), kuid see ei ole enam piisav piimatoodangu kasvuks, nagu varasematel aastatel. 2009. aasta I poolaastal toodeti Eestis piima 338,2 tuhat tonni ning seda oli 2,2% vähem kui aasta tagasi (345,8 tuh t). Toodangu languse põhjuseks on piima madal kokkuostuhind, mistõttu on paljud piimatootjad oma karja vähendanud ning kulude optimeerimise tõttu ei ole võimalik tootmise efektiivsust suurendada. Olukord on eriti keeruline väiketootjate jaoks, kellest osa on sunnitud tootmise lõpetama.

Joonis 1

Allikas: SA

Eelmisel 2008/2009 kvoodiaastal täideti Eestis PRIA andmetel EL-i piimakvoot 92,1% ulatuses, sealhulgas tarnekvoodist täideti 92,6% ja otseturustuskvoot 61,2% ulatuses. Kvoodiaasta jooksul tarniti tööstusele ja turustati otse elanikkonnale kokku 607 216 tonni piima, millest 600 950 tonni oli tarnekogus ja 6266 tonni otseturustuskogus.

Tabel 1

Piima tootmise näitajad Eestis I poolaastal aastail 2007 – 2009

	2007 I pa	2008 I pa	2009 I pa	Muutus, +,-	
				I pa '09 - I pa '08 kogusena	I pa '09/ I pa '08, %
Piimatoodang (tuh.t)	347,0	345,8	338,2	-7,6	-2,2
Piimatoodang keskmiselt ühe lehma kohta (kg)	3189	3329	3376	47	1,4
Lehmade arv perioodi lõpus (tuh.tk.)	108,1	103,2	99,0	-4,2	-4,1
Piima kokkuost (naturaalkaal, tuh.t)	299,1	304,8	300,1	-4,7	-1,5
Kokkuostu osakaal toodangust, %	86,4	88,1	88,7	x	x

Allikas: SA

Kvoodiomanikke jääb Eestis farmide suurenemise ja väiketootjate arvu vähenemisega aasta-aastalt vähemaks. Aastaga on kvoodiomanike arv langenud 78 piimatootja võrra. 2009/2010 majandusaasta piimakvoot on välja jagatud 1154 piimatootjale kogumahus 657,4 mln tonni, ülejäänud osa kvoodist on reservis.

Uuest kvoodiaastast on piima tootmiskvoodid kõigis EL liikmesriikides 1% kõrgemad varasemast aastast. Eestile tähendab see eelmisest majandusaastast 6 593 tonni võrra suuremat tootmiskvooti. Uue kvoodiaasta 2009/2010 esimesel kolmel kuul ehk 2009. aasta II kvartalis oli kvoodi täitvus kokku 22%, sealhulgas tarnekvoot täideti 22,1% ja otseturustuskvoot 14,4% ulatuses (tabel 2).

Tabel 2

Piima tootmiskvoodid Eestis

	Kokku	Tarnekvoot	Otseturustuskvoot
Kvoodiperiood:			
1.04.2009 – 31.03.2010			
- EL määratud kvoot, tonni	665 888	656 980	8 908
- täitmine 3 kuuga, tonni	146 602	145 323	1 279
- % EL kvoodist	22,0	22,1	14,4
Piima tootmine ja kokkuost II kvartalis 2009*	175 954	153 400	22 554
Kvoodi täitmine aasta varasemal perioodil (1.04-30.06.2008)	159 134	157 815	1 319
- % EL kvoodist	24,1	24,3	12,8

* ESA andmed: veerul "Kokku" tootmine, tarnekvoodi veerul kokkuost ja otseturustuse veerul kahe esimese veeru vahe. Viimane sisaldab nii otseturustust kui farmisest tarbimist.

Allikas: PRIA

Piimatööstus

Koos toodangu langusega on kahanenud ka kokkuostetud piima kogus Eestis. 2009. aasta I poolaastal **varusid** piimatööstusettevõtted kokku 300,1 tuhat tonni toorpiima, mida on 1,5% ehk 4,7 tuh tonni võrra vähem kui mullu samal ajavahemikul (tabel 1). 2008. aasta I poolaastal stimuleeris kokkuostu toorpiima kõrge hind, mis aga edaspidi on kuni 2009. aasta III kvartalini olnud jätkuvalt langustrendil. Piimatööstuse poolt kokkuostetud toorpiima osakaal piima kogutoodangus on aastaga muutunud vähe - eelmise aasta I pa 88,1% asemel oli see nüüd I poolaastal 88,7%. Varutud piima keskmine rasvasisaldus oli 4,1% (2008.a I pa 4,0%). Toorpiima kvaliteedi tase püsib kõrge ja on võrreldes mullusega isegi paranenud - eliit- ja kõrgemasse sorti arvati 98,3% varutud piimast ja esimesse sorti läks 1,3% piimast (2008.a I pa vastavalt 97,2% ja 2,5%).

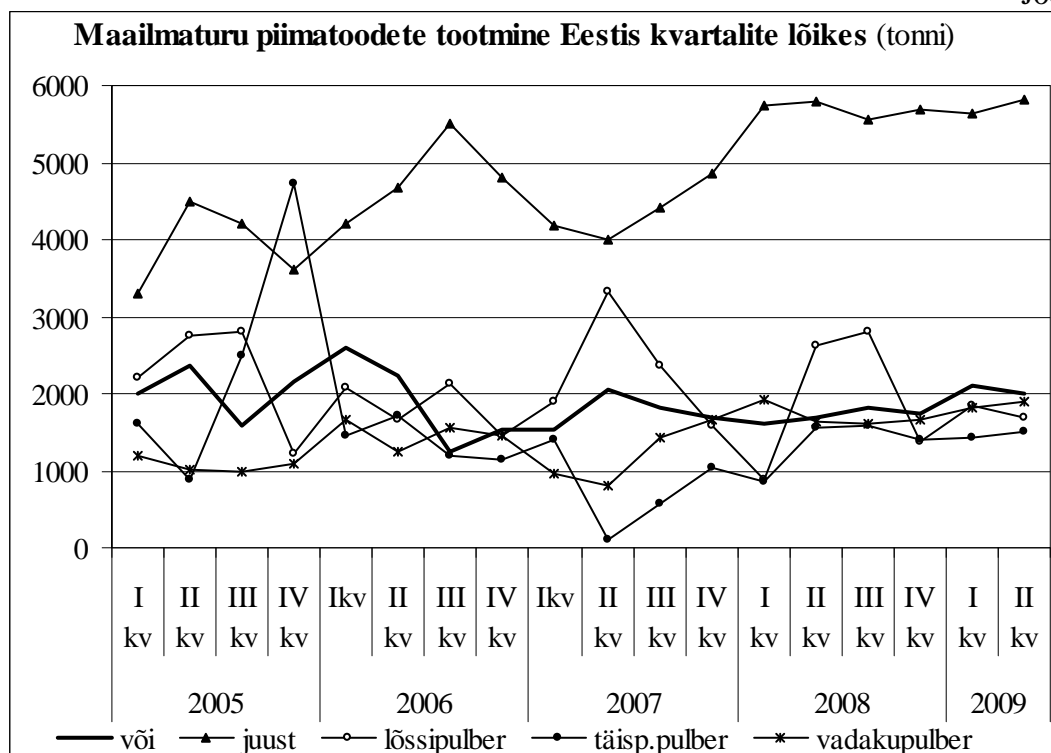
Statistikaameti kiirstatistika andmetel **toodeti** piimatoodetest 2009. aasta I poolaastal aastatagusest veerandi võrra enam võid, viiendiku enam täispiima- ja koorepulbrit ning täispiimaasendajat. Teiste pulbrite tootmine suurenes vähem. 2008. aasta I poolaastaga võrreldes toodeti aga veidi vähem juustu ja ligi kümnendiku võrra vähem jäätist (tabel 3, joonis 2). Pastöriseeritud joogipiima toodeti aga 3,9% aastatagusest enam. Sellele aitas kaasa joogipiima tööstusest väljamüügi- ja jaehinna suurem langus teiste piimatoodetega võrreldes ja madalamad hinnad on joogipiima nõudlust suurendanud.

Tabel 3

Eesti piimatööstuse toodang I poolaastal aastail 2007 – 2009 (tonnides)

	2007 I pa	2008 I pa	2009 I pa	Muutus +, -	
				I pa '09 - I pa '08, kogusena	I pa '09/ I pa '08, %
Või	3771	3274	4118	844	25,8
Rasvane juust	8191	11547	11453	-94	-0,8
Pastöriseeritud piim (tuh tonni)	42,2	41,3	42,9	1,6	3,9
Lõssi-vadakupulber ja TPA	8739	8805	9293	488	5,5
sh lõssipulber	5498	3525	3531	6	0,2
vadakupulber	1898	3555	3719	164	4,6
TPA	1343	1725	2043	318	18,4
Täispiima- ja koorepulber	1765	2410	2940	530	22,0
Jäätis	6281	5777	5269	-508	-8,8

Allikas: SA kiirstatistika

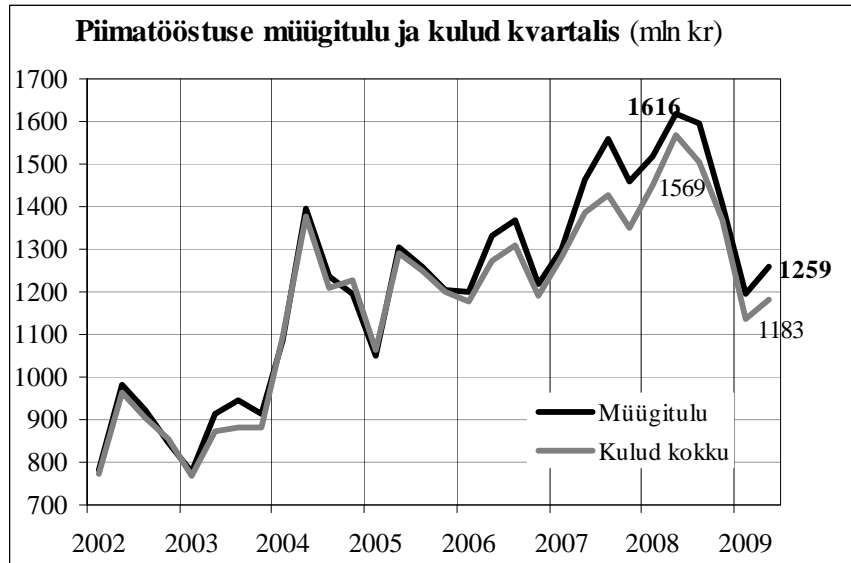

Piimatööstuse **majandustulemused** olid 2009. aasta I poolaastal jätkuvalt head, kulude vähendamine, sh piima kokkuostuhinna langetamine, võimaldas kasumit aastatagusega võrreldes isegi suurendada. Investeeringud piimatööstusesse vähenesid aga ligi poole võrra.

Elanike ostujõu langusest tingitud nõudluse vähenemise ja ekspordikäibe olulise languse tõttu hakkas piimatööstuse **müügitulu** langema 2008. aasta II poolaastal ning langus jätkus ka 2009. aasta I kvartalis. 2009. aasta II kvartalis müügitulu küll suurenes I kvartaliga võrreldes 5,4%, kuid I poolaasta müügitulu (2452 mln kr) oli siiski 21,8% väiksem aastatagusest (2008.a I pa 3135 mln kr) (joonis 3). 2009. aasta I poolaastal olid piimatööstuse **kulud** kokku 2318,4 mln krooni, need olid 703 mln krooni võrra ehk 23,3% aastatagusest väiksemad. Ligi ¾ kulude alanemisest saavutati toorpiima üle kolmandiku võrra madalama kokkuostuhinna ning toorpiima eest väiksemate maksete abil. Sellega vähendati kulusid 2009. aasta I poolaastal enam kui müügitulu langes, mistõttu piimatööstuse 2009. aasta I poolaasta **kasumiks** kujunes 133,6 mln krooni. See oli 19,9 mln krooni võrra ehk 17,5% suurem aastatagusest (113,7 mln kr). Piimatööstuse **lisandväärtus** suurenes 2008. aasta I poolaasta 349,9 mln kroonilt 356,3 mln kroonile, seega suurenemine oli 1,8 % (+6,4 mln kr).

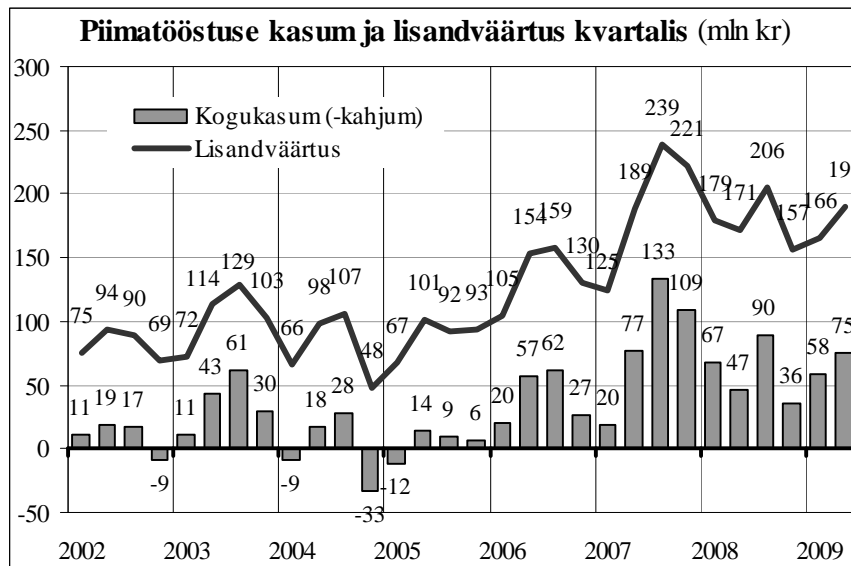
Piimatööstuse tööjõukulud vähenesid aastaga 5,7% 236,2 mln kroonilt 222,7 mln kroonile ning nende osakaal kogukuludes tõusis eelmise aasta I poolaasta 7,8%-lt 9,6%-le. Tööjõukulud vähenesid töötajate arvu 7,1%-lise vähenemise tulemusel, kuid tööjõukulu ühe töötaja kohta poolaasta arvestuses kasvas aastaga 1,5%.

Joonis 3

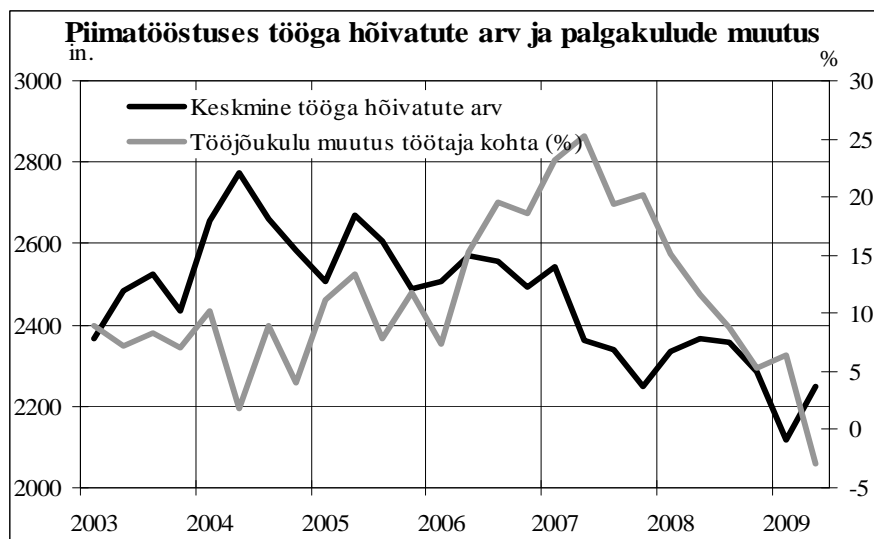
Allikas: SA

Joonis 4

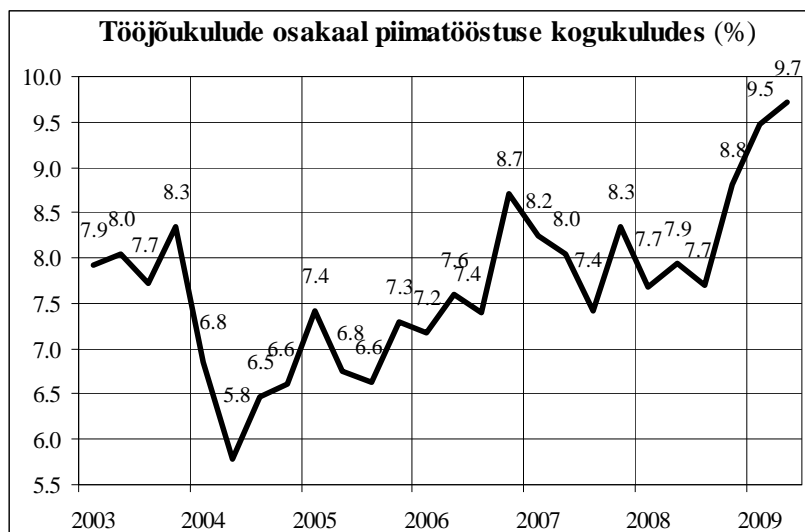
Allikas: SA

Joonis 5

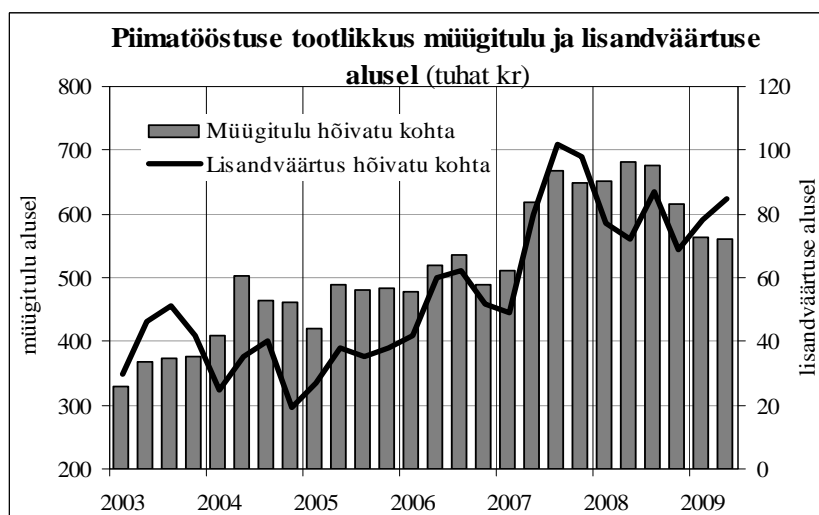
Allikas: SA

Joonis 6

Allikas: SA

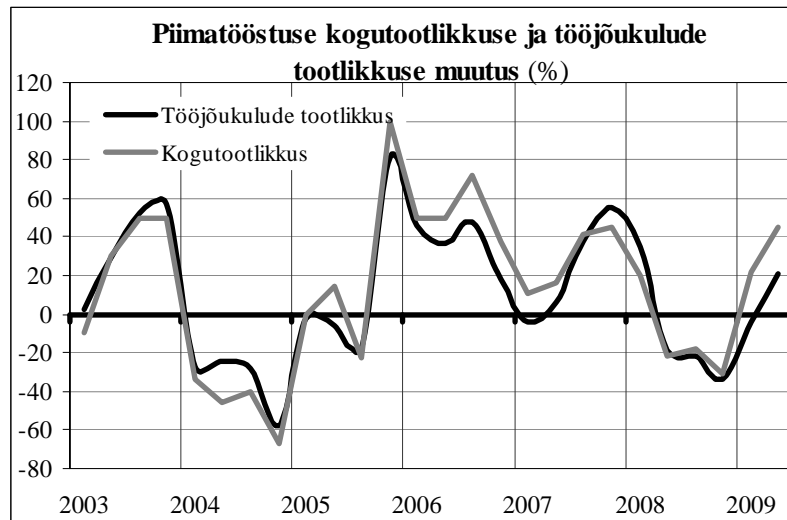
Joonis 7

Allikas: SA

Piimatööstuse **tootlikkus** (müügitulu hõivatu kohta) vähenes 2009. aasta I poolaastal võrreldes aastatagusega 15,8%, kuid II kvartalis võrreldes I kvartaliga vähenes müügitulu hõivatu kohta vaid 0,7%. Seoses lisandväärtuse kasvuga 2009. aasta II kvartalis kujunes tootlikkus lisandväärtuse alusel 2009. aasta II kvartalis võrreldes I kvartaliga 9% suuremaks. Poolaasta arvestuses võrreldes eelmise aastaga aga tänu lisandväärtuse 6,4%-lisele suurenemisele ning töötajate arvu 7,1%-lisele vähenemisele kujunes tootlikkus lisandväärtuse alusel 2009. aasta I poolaastal 9,7% suuremaks (joonis 7).

Piimatööstuse tööjõukulude tootlikkus võrreldes aastatagusega pöördus pärast 2008. aasta ja 2009. aasta alguse langust II kvartalis jälle tõusule. Kogutootlikkus suurenes juba teist kvartalit järjest (joonis 8).

Allikas: SA

Piimatööstuse **investeeringute** maht oli 2009. aasta I poolaastal 74,4 mln krooni, mis võrreldes aastatagusega (137,4 mln kr) oli 45,9% väiksem. 36,7% sellest ehk 27,3 mln krooni investeeriti hoonetesse ja rajatistesse. Masinate, seadmete ja inventari soetamiseks kulus 62,2% investeeringute kogusummast ehk 46,3 mln krooni, mida on 54,4% vähem kui 2008. aasta I poolaastal. Investeeringud transpordivahenditele vähenesid eelmise aastaga võrreldes 94% ning arvutisüsteemidele 42%.

Hinnad

Piimatoodete **maailmaturul** saavutati piimatoodete hindade kõrgtase 2007. aasta III kvartalis, millele järgnes järsk hindade langus, mis viis mõnede toodete hinnad taas tõusu-eelsele tasemele (tabel 4, joonised 9-12). 2008. aasta I poolt piimatoodete maailmaturul iseloomustas hindade tugev kõikumine, III kvartalis hakkasid hinnad aga uuesti alanema ning langus kestis 2009. aasta alguseni. 2009. aasta I kvartalis piimatoodete maailmaturuhinnad stabiliseerusid 10 viimase aasta madalaimal tasemel ning olid enam kui kolmandiku võrra madalamad aasta varasema perioodi keskmistest. II kvartali alguses pöördusid piimatoodete hinnad aga taas nõrgale tõusule, mis on jätkunud ka III kvartalis.

Lõssipulbri hulgihinna kõrgtase oli maailmaturul 2007. aasta suvel. Kiirele hinnatõusule järgnes järsk langus, mis 2008. aasta II kvartalis pöördus kergele tõusule, kuid jätkas III kvartalis taas tugevat langust kuni 2009. aasta alguseni. 2009. aasta I kvartalis lõssipulbri hinnad maailmaturul kõikusid madalal tasemel üles-alla. Selline olukord jätkus ka 2009. aasta II kvartalis, kuid märgata oli kerget tõusutendentsi. Lõssipulbri hulgihind Saksamaal oli II kvartalis vaid 1,9% kõrgem, USA-s 4,3% ja Okeaanias 4,1% kõrgem kui I kvartalis, USA-s aga 1,5% madalam eelmise kvartali tasemest. Kogu I poolaasta keskmised lõssipulbri hinnad on olnud aga oluliselt madalamad võrreldes viimaste aastatega.

Tabel 4

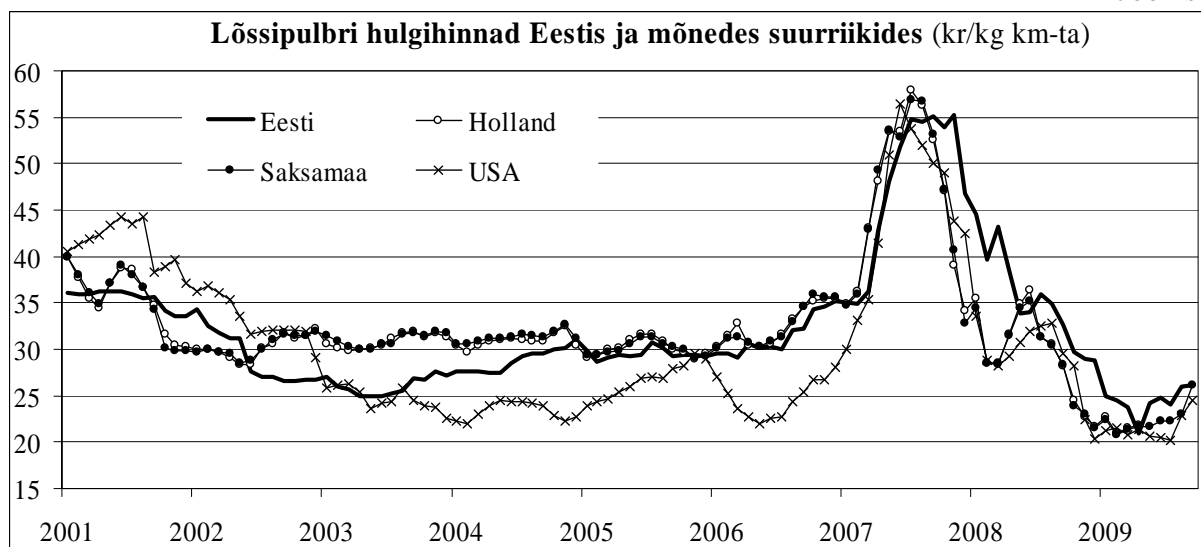
Piimatoodete hulgihindad Hollandis, Saksamaal ja USA-s 2007 –2009. aastal

(II kvartali ja I poolaasta keskmised, kr/kg)

	II kv 2007	II kv 2008	II kv 2009	sept 2009	I pa 2007	I pa 2008	I pa 2009
TÄISPIIMAPULBER							
Saksamaa	54.14	44.07	29.34	35.20	47.84	45.44	28.29
USA keskmine	47.83	37.38	42.18	38.31	...
Lääne-ja Ida-Euroopa	29.13	34.44	28.17
Okeaania	24.60	30.67	24.04
LÖSSIPULBER							
Saksamaa	51.92	33.72	21.93	26.21	44.91	32.11	21.73
USA keskmine	49.61	30.66	20.88	24.44	41.23	30.43	21.04
Lääne-ja Ida-Euroopa	26.02	28.66	25.59
Okeaania	22.97	24.44	22.60
VÕI							
Prantsusmaa	44.12	41.67	33.85	39.43	41.75	43.06	33.75
Saksamaa	49.99	43.21	34.97	50.85	45.00	44.12	34.37
USA keskmine	37.69	32.26	31.22	29.31	35.41	30.61	30.50
JUUST							
Saksamaa Edam	47.51	49.94	36.92	38.73	47.38	54.05	37.83
Poola Gouda/Edam	46.57	52.74	37.29	40.81	45.15	54.51	37.10
Okeaania, Cheddar	29.45	34.17	29.52

Allikad: ZMP; CLAL

Joonis 9

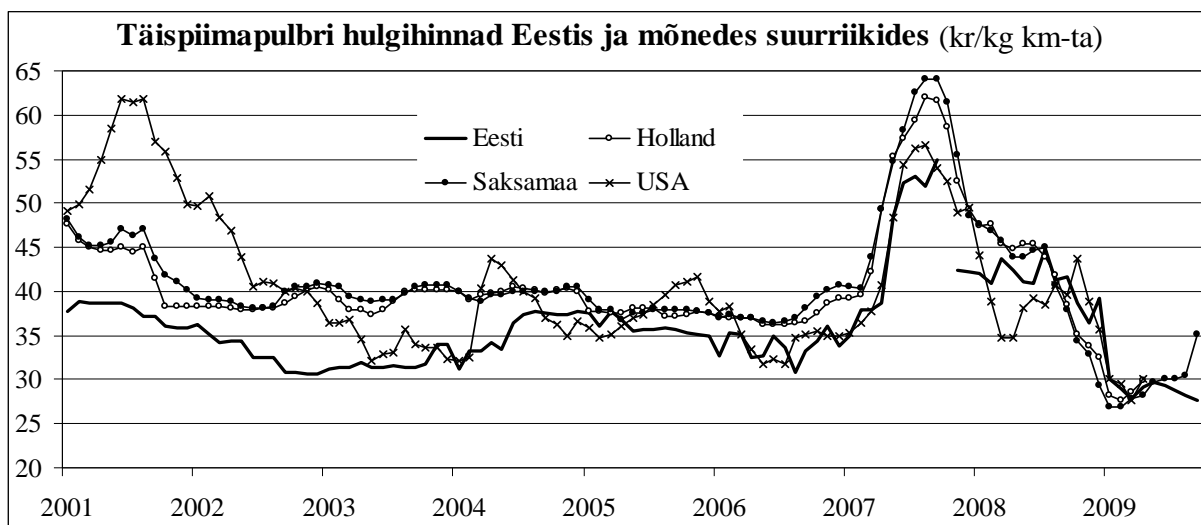
Allikad: ZMP, CLAL, EKI

2009. aasta III kvartalis lõssipulbri hinnad maailmaturul jätkuvalt tõusid. Septembris oli lõssipulbri hind Saksamaal juba 19,5% kõrgem II kvartali keskmisest hinnast, USA-s 17%, Lääne- ja Ida-Euroopa keskmine hind 10,1% ning Okeaanias 6,4% kõrgem kui II kvartalis. Seejuures on lõssipulber Euroopas kallim kui USA-s ja Okeaanias (tabel 4, joonis 9).

Täispiimapulbri hulgihind maailmas muutus analoogselt lõssipulbri hinnaga. Hinna kõrgtase oli 2007. aasta augustis (Hollandis 61.96 kr/kg, Saksamaal 64.15 kr/kg, USA-s 56.66 kr/kg). EL-is järgnes sellele hinnalangus, mis minimaalsete vahepealsete tõusudega kestis 2008. aasta lõpuni ja jätkus ka 2009. aasta alguses. 2009. aasta veebruaris oli hind Saksamaal 2007. aasta kõrgtasemest 58% madalam. USA-s langes piimapulbri hind 2007. aasta kõrgtasemest kuni 2008. aasta aprillini 39%, tõusis seejärel oktoobriks 26% ning liikus edasi langustrendil kuni 2009. aasta alguskuudeni, olles madalaim 2009. aasta märtsis (51% madalam 2007.a kõrgtasemest).

2009. aasta II kvartalis piimapulbri hulgihinnad tõusid. Saksamaal oli piimapulbri hind II kvartalis 7,7%, Lääne- ja Ida-Euroopas keskmiselt 8,9% ja Okeaanias 6,1% kõrgem I kvartali keskmisest hinnast. Hinnatõus jätkus ka 2009. aasta III kvartalis ja septembris oli täispiimapulber Saksamaal 20%, Lääne- ja Ida-Euroopas keskmiselt 18,2% ning Okeaanias 24,7% kallim kui II kvartalis (joonis 10).

Joonis 10

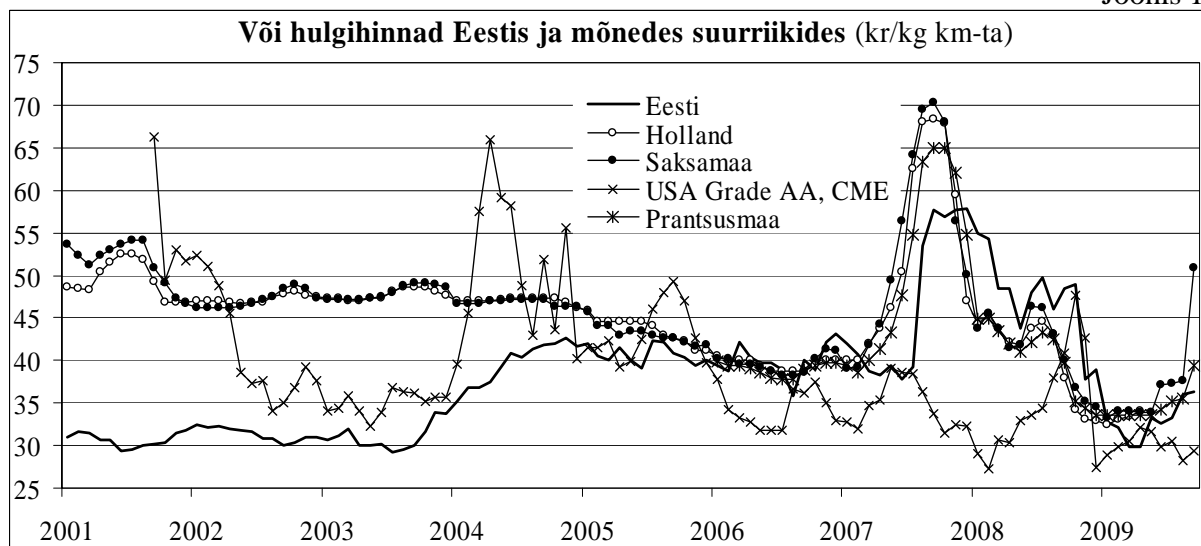

Allikad: ZMP, CLAL, EKI

Või hulgihind oli EL-is kõrgeimal tasemel 2007. aasta septembris (Hollandis 68.38 kr/kg, Saksamaal 70.25 kr/kg). Sellele järgnes peaaegu pidev hinnalangus kuni 2008. aasta lõpuni (väikeste vahepealsete tõusudega 2008.a veebruaris ning juunis). USA-s püsis või hind 2007. aastal stabiilsem: kõrgeim oli hinnatase mais (39.06 kr/kg), langes seejärel madalaima tasemeni 2008. aasta veebruaris (27.20 kr/kg), millele järgnenud järsk tõus viis või hulgihinna USA-s viimaste aastate kõrgeimale tasemele oktoobris (47.71 kr/kg). 2009. aasta alguses pöördus või hind nii EL-is kui USA-s nõrgale tõusule, mis jätkus ka II kvartalis. Käesoleva aasta II kvartalis oli keskmine või hind Saksamaal 3,6%, Prantsusmaal 0,6%, USA-s 4,9%.

kõrgem I kvartali keskmisest hulgihinnast. Järssem või hinnatõus on Euroopas toimunud 2009. aasta III kvartalis – septembris oli hulgihind Saksamaal 45,4% kõrgem II kvartali keskmisest hinnast ja ulatus 50.85 kr/kg-ni. Prantsusmaal oli või hind septembris (39.43 kr/kg) 16,5% kõrgem II kvartali keskmisest. USA-s on või hulgihind 2009. aasta II ja III kvartalis kõikunud pigem kergel langustrendil ja seal oli või septembris 6,1% odavam kui II kvartalis keskmiselt (tabel 4, joonis 11).

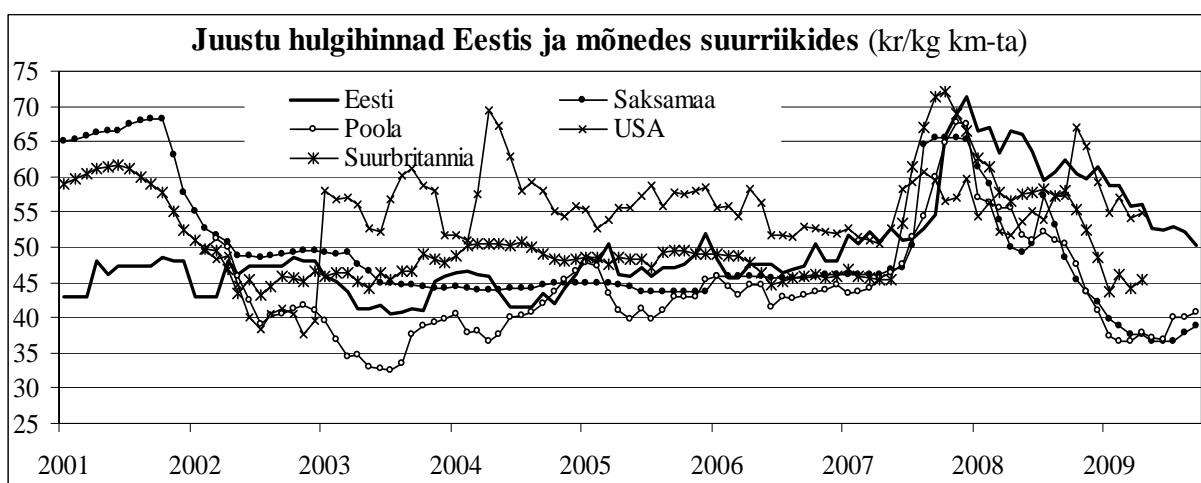
Joonis 11

Allikad: ZMP, CLAL, EKI

Juustu hinnad tõusid maailmaturul pulbrite ja või hindadest aeglasemas tempos ning hinnatõus jätkus 2007. aasta lõpuni (joonis 12). 2008. aasta alguses pöördus juustu hind langusele ja langus jätkus aasta lõpuni ning veel 2009. aasta alguskuudelgi. 2009. aasta I kvartalis oli juustu hind EL-is olenevalt juustusordist 26...34% madalam, USA-s aga 1,9% kõrgem kui aasta varasemal perioodil. USA-s liikus juustu hind 2008. aasta II ja III kvartalis järsul tõususuunal ning sellele järgnenud langus oli sellest aeglasem, mistõttu ka 2009. aasta I kvartali hind oli kõrgem aastatagusest.

Joonis 12

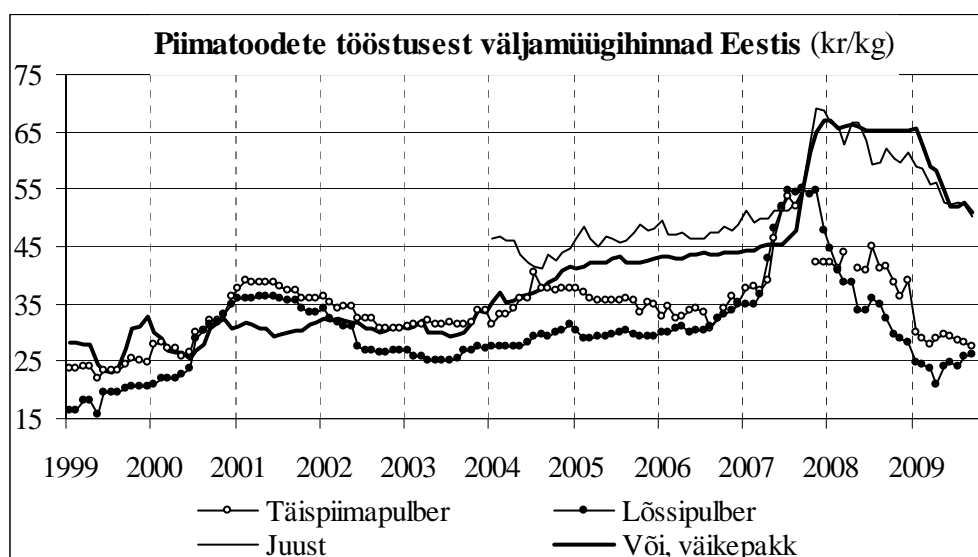

Allikad: ZMP, CLAL, EKI

2009. aasta I ja II kvartalis oli juustu hind Saksamaal jätkuvalt kergel langustrendil - II kvartalis oli juustu keskmine hind 4,7% madalam I kvartali keskmisest. Poolas ja Okeaanias on aga juustu hind kõikunud. III kvartalis pöördusid juustu hulgihindad kergele tõusutrendile. Septembris oli juustu hind Saksamaal 4,9%, Poolas 9,4% ning Okeaanias 16% kõrgem II kvartali keskmisest. Seejuures oli juustu hulgihind Euroopas (Saksamaal 38.73 kr/kg ja Poolas 40.81 kr/kg) kõrgem kui Okeaanias (34.17 kr/kg).

Eestis on piimatööstusettevõtete piimatoodete **tööstusest väljamüügi- ja ekspordihinnad** otseselt maailmaturuhindadest sõltuvad, kuid oma mõju on ka siseturu turuolukorral. Pulbrite hinnad tõusid meilgi 2007. aastal järsult – täispiimapulber kuni septembrini, lõssipulber novembrini. Seejärel hakkasid need kiirelt langema, kusjuures langus kestis 2008. aasta lõpuni. Või ja juustu ning teiste siseturutoodete hinnatõus jätkus aga 2007. aasta lõpuni ning 2008. aastal olid need hinnad võrreldes pulbrite hindadega suhteliselt kõrgel tasemel olles samas kergel langustrendil (tabel 4, joonised 11-13). Sealjuures on maailmaturul müüdavate piimatoodete väljamüügihinnad Eestis püsinud EL-i suuremate tootjariikide hulgihindadest enam kui 10% kõrgemal tasemel. 2009. aastal on teiste riikidega võrreldes Eestis EL-i keskmisest oluliselt kõrgemale tasemele jäänud vaid juustu hinnad. 2009. aasta II kvartalis siseturu piimatoodete hinnalangus Eestis kiirenes, maailmaturutoodetest pöördus aga II kvartalis mõne toote hind tõusule. III kvartalis peatusid siseturu toodetest joogipiima ja kodujuustu hinnalangused.

Joonis 13

Allikas: EKI

Lõssipulbri tööstusest väljamüügihinnad langesid Eestis alates 2007. aasta lõpust kuni 2009. aasta aprillikuuni (joonis 13). Alates maist on lõssipulber taas kallinema hakanud. II kvartalis oli lõssipulbri keskmine hind siiski veel 0,9% madalam I kvartali keskmisest. 2009. aasta septembriks tõusis aga lõssipulbri tööstusest väljamüügi hind Eestis võrreldes II kvartali keskmise hinnaga 8,3% ehk 26.16 kr/kg-ni. 2009. aasta I poolaastal oli lõssipulbri keskmine

hind võrreldes aastatagusega 34,5% madalam. Lõssipulbri keskmine ekspordihind on püsinud tööstuse väljamüügi hinnast veidi madalam (tabel 6).

Täispiimapulbri tööstusest väljamüügihind püsis 2008. aasta I poolaastal Eestis pärast 2007. aasta lõpus toimunud langust suhteliselt stabiilsel, kuid varasemate aastatega võrreldes keskmisest kõrgemal tasemel. 2008. aasta II poolaastast hind alanes kuni 2009. aasta I kvartali lõpuni. Järgnes paarikuine hinnatõus ning III kvartalis oli täispiimapulbri hind uuesti langustrendil. 2009. aasta II kvartali keskmine hind oli 1,6% kõrgem I kvartali keskmisest, septembris oli hind aga 6,3% madalam II kvartali keskmisest. 2009. aasta I poolaastal oli täispiimapulbri keskmine tööstusest väljamüügihind Eestis eelmise aasta sama perioodi hinnast 30,4% madalam, ekspordihind püsis tööstuse väljamüügi hinnast kõrgem, kuid see oli aastatagusest 25,8% madalam.

Edam-tüüpi juustu väljamüügihind oli Eestis kõrgtasemel 2007. aasta detsembris (71.45 kr/kg) ja hakkas 2008. aasta algusest kõikumama langussuunal (joonis 13). Sama trend on jätkunud ka 2009. aastal. Juustu tööstusest väljamüügihind ei ole Eestis aga langenud samal määral kui mujal maailmas, mistõttu ületab Edam-tüüpi juustu hind Eestis selle hinda Saksamaal, Poolas, Suurbritannias, USA-s ja Okeaanias (tabelid 4 ja 5, joonis 12). Kuna juustu ekspordihind Eestis on langenud enam kui tööstusest väljamüügihind, siis järelikult aitas juustu kõrgemat hinnataset meie juustutootjatel hoida Eesti siseturult saadud kõrgem hind. 2009. aasta I poolaastal oli juustu keskmine tööstusest väljamüügihind Eestis 14,5% ja ekspordihind 30% aastatagusest madalam. 2009. aasta II kvartalis oli juustu tööstusest väljamüügihind võrreldes I kvartaliga 6,9% madalam. III kvartalis juustu tööstusest väljamüügihinna langus Eestis jätkus ning septembris oli see 6,7% madalam II kvartali keskmisest.

25-kiloses pakendis monoliitvõid müüdi Eestis tööstusest välja 2009. aasta I poolaastal 35,2% ja eksporditi 34,5% madalama hinnaga kui aasta tagasi. Keskmine ekspordihind jäi tööstusest väljamüügi hinnast veidi madalamaks Venemaale ekspordi suhteliselt kõrge osakaalu tõttu Eesti võiekspordis. 2008. aasta lõpuni ületas monoliitvõid tööstusest väljamüügihind Eestis tugevalt Hollandi, Saksamaa ja Prantsusmaa hinda, kuid 2009. aasta alguses langes see nende riikidega ühele tasemele, II ja III kvartalis jäi see aga juba nimetatud riikide hinnatasemest madalamaks. 2009. aasta II kvartalis oli võid keskmine tööstusest väljamüügihind Eestis 2,1% kõrgem I kvartali keskmisest, kuid septembris juba 15,3% kõrgem II kvartali keskmisest hinnast (tabel 5).

Põhiliselt siseturul müüdava väikepakendis võid tööstusest väljamüügihinna rekordtase oli 2007. aasta lõpus. Hind püsis kõrgena kogu 2008. aasta jooksul ning alles alates 2009. aasta algusest on see kiiresti langenud. 2009. aasta I kvartalis oli väikepaketi võid hind Eestis eelmise kvartali keskmisest 3% madalam, II kvartalis 12,8% madalam I kvartali keskmisest ning septembris 7,5% madalam II kvartali keskmisest hinnast. 2009. aasta I poolaasta keskmine hind oli 11,5% madalam 2008. aasta I poolaasta keskmisest (tabel 5, joonis 13).

Tabel 5

Piimatoodete tööstusest väljamüügi- ja ekspordihindade muutus Eestis 2007-2009.aastail
(tööstusest väljamüügi /ekspordihind; II kvartali ja I poolaasta keskmised, kr/kg, piimal kr/l)

	II kv 2007	II kv 2008	II kv 2009	sept 2009	I pa 2007	I pa 2008	I pa 2009
Täispiimapulber	48.33/ 43.31	41.02/ 46.63	29.42/ 34.70	27.57	39.61/ 37.62	41.96/ 47.26	29.19/ 35.05
Lõssipulber	47.89/ 44.09	34.20/ 33.51	24.15/ 23.65	26.16	42.96/ 41.34	36.99/ 36.80	24.23/ 23.24
Juust Edam	50.79/ 45.22	65.60/ 56.35	53.79/ 46.02	50.20	50.42/ 50.38	65.20/ 68.04	55.75/ 47.55
Või, 82%, 25 kg	39.56/ 34.79	46.49/ 44.16	31.57/ 30.64	36.40	39.81/ 31.88	48.38/ 45.79	31.33/ 29.97
Või, väikepakk ~200g	45.31	65.84	55.09	50.96	44.95	66.02	58.42
Piim 2,5%	5.65	8.12	5.74	5.21	5.68	8.20	6.43
Piim 3,5%	6.55	8.82	7.79	6.99	6.54	8.90	8.18
Kodujuust, 4% lisandita	29.30	36.18	35.57	34.36	28.92	36.33	35.97

Allikad: EKI, PM Kaubanduspoliitika büroo

Teistegi siseturule müüdavate piimatoodete tööstusest väljamüügihinnad liikusid 2008. aastal analoogselt väikepakendis või hinnale – need püsisid 2007. aastal saavutatud kõrgel tasemel suhteliselt stabiilsed, olles vaid kerge langussuunaga ning hinnalangus kiirenes alles 2009. aasta alguses. *Joogipiimade* keskmised (kile+pure) väljamüügihinnad olid 2009. aasta I kvartalis 13% (2,5%-line piim) ja 4% (3,5%-line piim) madalamad aastatagusest. 2009. aasta II kvartalis hinnalangus veelgi kiirenes. 2009. aasta I poolaasta keskmised hinnad olid eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 2,5%-lisel piimal 21,6% ja 3,5%-lisel piimal 8,1% madalamad. 4%-lise rasvasusega *kodujuustu* väljamüügihind oli esimeste kvartalite võrdluses 2009. aastal aastatagusest tasemest 4% madalam, poolaastate võrdluses aga vaid 1% madalam (tabel 5). 2009. aasta III kvartalis on nende toodete hinnalanguse tempo aeglustunud.

Piimatoodete **jaehindade** järsem tõus Eestis algas 2007. aasta septembris. Jaehindade tõusuga algas ka toorpiima kallinemine. Jaehindade kerge tõus jätkus 2008. aasta I kvartalis ning mõned tooted kallinesid siseturul veel ka II kvartalis, kuid III kvartalis pöördusid jaehinnad väiksele langusele, mis jätkus ka IV kvartalis (tabel 6, joonis 14). Alles 2009. aastal, kui selgus, et maailmamajanduse kriis ei möödu kiirelt, piimatoodete jaehindade langus kiirenes ning kiire langus jätkus ka II ja III kvartalis. Septembris osade piimatoodete hinnalangus peatus ning asendus isegi kerge tõusuga. Võrreldes II kvartali keskmiste hindadega jäid aga enamike piimatoodete jaehinnad septembris siiski madalamaks (tabel 6). Erandiks olid siin kilepiim ja jogurtid.

Enam langesid II kvartalis võrreldes I kvartali keskmisega 2,5%-lise joogipiima (-15,9%), kohvikoore (-15,2%), hapukoore (-12,3%) ja juustu (-11,3%) jaehinnad. Ainsana tõusis kauplustes II kvartalis vaadeldud toodetest kodujuustu hind (+2,6%).

Tabel 6

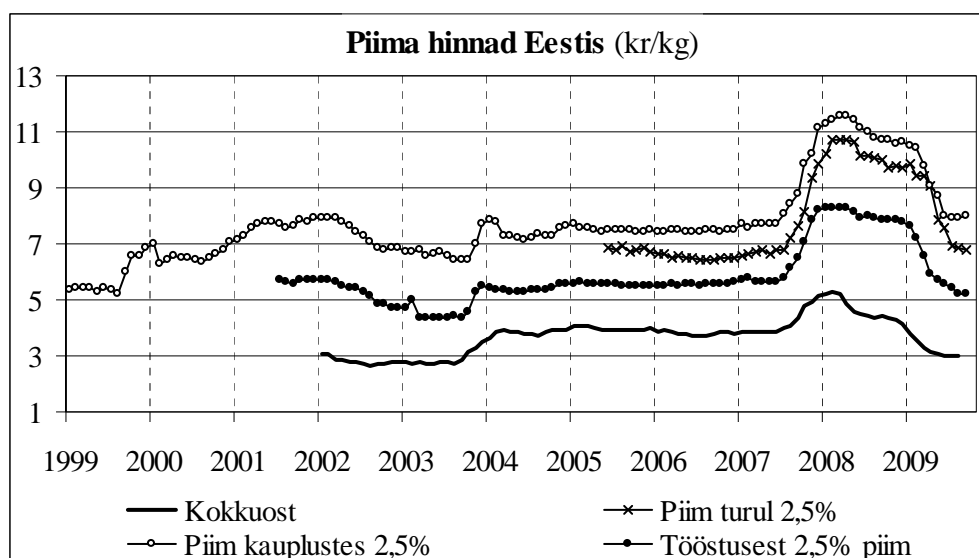
Piimatoodete jaehindade muutus Eesti tavakauplustes 2007-2009. aastail

(II kvartali ja I poolaasta keskmised, kr/kg, piimal kr/l)

	II kv 2007	II kv 2008	II kv 2009	sept 2009	I pa 2007	I pa 2008	I pa 2009
Juust Edam	95.33	130.72	103.24	98.91	93.38	129.25	109.79
Või, väikepakk ~200g	71.81	100.54	89.04	85.63	72.02	100.89	92.93
Hapukoor	20.78	28.26	23.05	22.17	20.75	28.18	24.66
Kohvikoor	21.10	27.78	21.20	20.06	21.00	27.80	23.10
Kodujuust	45.14	57.39	58.10	57.77	44.81	56.73	57.37
Piim 2,5%, kile	6.30	10.21	6.27	6.64	6.28	10.26	7.32
Piim 3,5%, pure*	9.90	12.90	12.33	11.78	9.85	12.90	12.62
Keefir	9.59	12.23	10.71	10.22	9.55	12.21	11.11
Jogurt, pure (1 kg)*	18.77	19.90	17.57	20.63	18.73	20.15	18.73
Topsijogurt (~150g)*	33.47	34.67	35.60	36.56	33.79	35.11	36.02

* jaehind Tallinna supermarketite keskmisena kvartali viimasel kuul

Allikas: EKI

Joonis 14

Allikas: EKI

Piimatoodete jaehinnad tõusid 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga ka teistes EL-i liikmesriikides. 2008. aastal olid enamuse toodete hinnad **supermarketites** ja ka enamikus Euroopa põhjapoolsetes riikides ebastabiilsed, liikudes vaheldumisi tõusu ja languse suunas (joonised 15-17). 2009. aasta juunis oli enamik piimatooteid Euroopa pealinnade supermarke-

Tabel 7

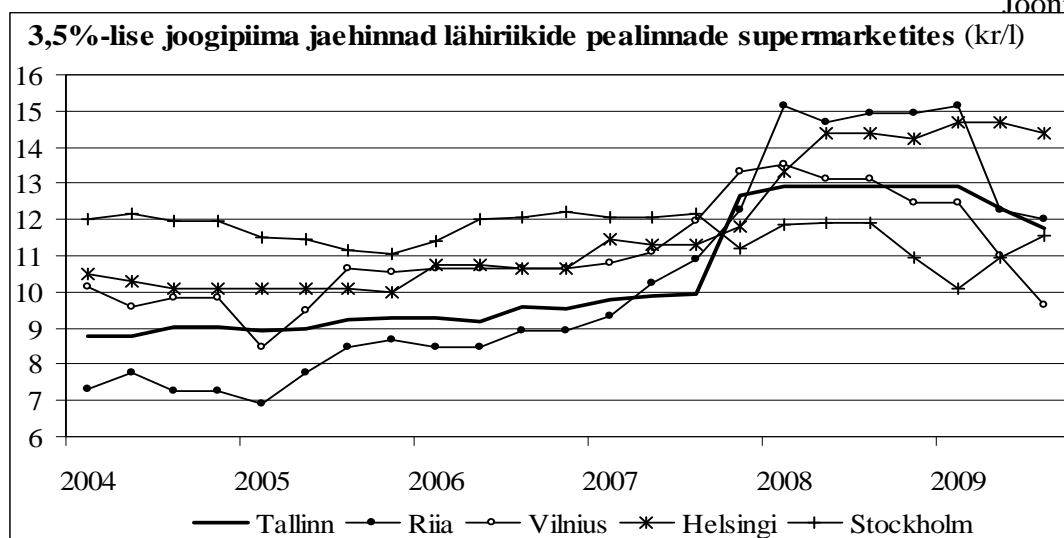
Piimatoodete jaehinnad Euroopa pealinnade supermarketites 1.-7. juuni 2009.a (kroonides)

Toode	Piim, 3,5%	Või,80- 82,5%	Juust, Edam, Gouda	Kohvi- koor, 10%	Virsi- ku- jogurt	Maitse- -tamata jogurt	Danone, Zott jms topsi- jogurt	Valge- hallitus- juust Brie President
Kogus	1 liiter	200g	1 kg	0,2 liitrit	1 kg	0,5 kg	125g	1 kg
Tallinn	12.33	16.61	88.17	3.32	17.57	11.77	3.65	246.75
Riia	12.24	20.04	93.73	10.02	20.26	12.93	6.68	163.19
Vilnius	10.98	14.91	72.99	11.78	25.47	12.33	X	156.97
Varssavi	7.84	10.18	59.72	5.91	X	7.45	3.27	149.97
Praha	9.54	9.75	103.65	10.92	32.20	10.90	5.58	174.22
Bratislava	13.26	20.80	55.08	13.50	33.91	12.67	4.20	199.44
Budapest	12.04*	21.21	81.34	X	X	12.20	X	208.28
Helsingi	14.71	15.58*	126.67	12.05*	30.51	17.67	9.52	243.30
Berliin	12.62	15.86	130.73	7.73*	30.41	9.23	5.87	X
Stockholm	10.97	20.47	102.21	11.58	21.79	9.50	5.48	169.63

***Varssavi:** kohvikoor 12%; **Praha:** virsikujogurt 150g, ümberarvutus maitsestatud jogurt 150g; **Budapest:** piim 2,8%, maitsestatamata jogurt 200g; **Helsingi:** kohvikoor 19%; **Berliin:** kohvikoor UHT; **Stockholm:** kohvikoor 12%.
Ümberarvutused erinevatelt pakendi suurustelt (kasutatud on lähima suurusega pakendi hindasid)

Allikas: EKI

Ioonis 15

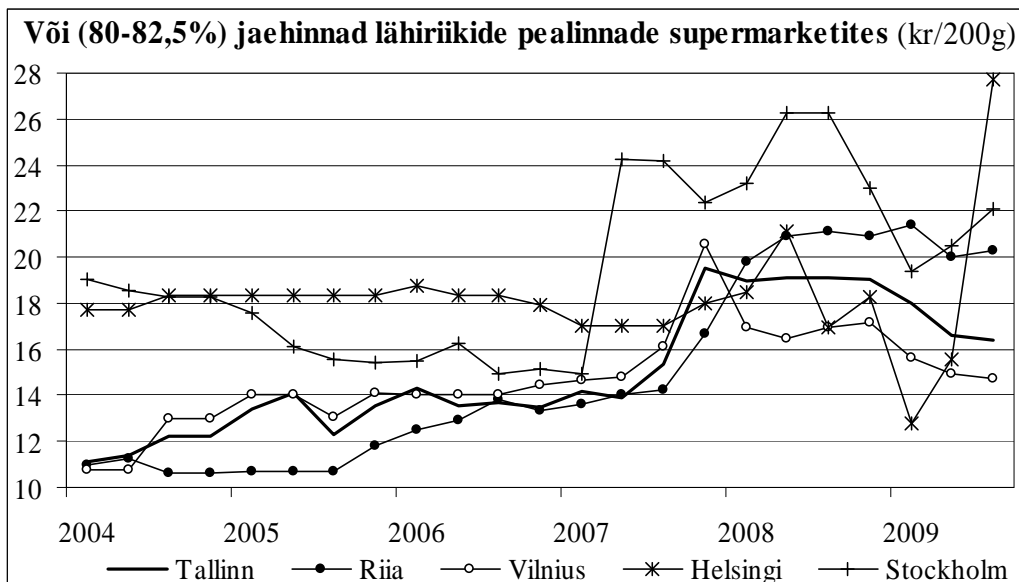
Allikas: EKI

tites odavamad kui aasta tagasi. 3,5%-lise joogipiima hinnalangus oli Riias, Vilniuses, Prahas ja Berliinis 17-28% (rahvusvaluutas), Tallinnas, Varssavis, Bratislavas alla 10%, Helsingis hind ei muutunud ning Stockholmis ja Amsterdamis oli see aastatagusest kõrgem. Või hind oli aastatagusega võrreldes langenud Berliinis, Tallinnas, Vilniuses, Prahas ja Amsterdamis 10-26%, Riias, Varssavis, Bratislavas ja Stockholmis alla 10%, Budapestis oli või aga mõne protsendi jagu kallim kui aasta tagasi. Juustu aastane hinnalangus Euroopa supermarketites oli

mõnevõrra suurem kui teistel vaadeldud piimatoodetel. Baltimaade pealinnades, Varssavis, Prahas, Bratislavas ja Amsterdams odavnes Edam-tüüpi juust kauplustes aastaga 10-32%, Helsingis oli hinnalangus mõneprotsendine, Budapestis ja Stockholmis aga juust kallines võrreldes aastatagusega.

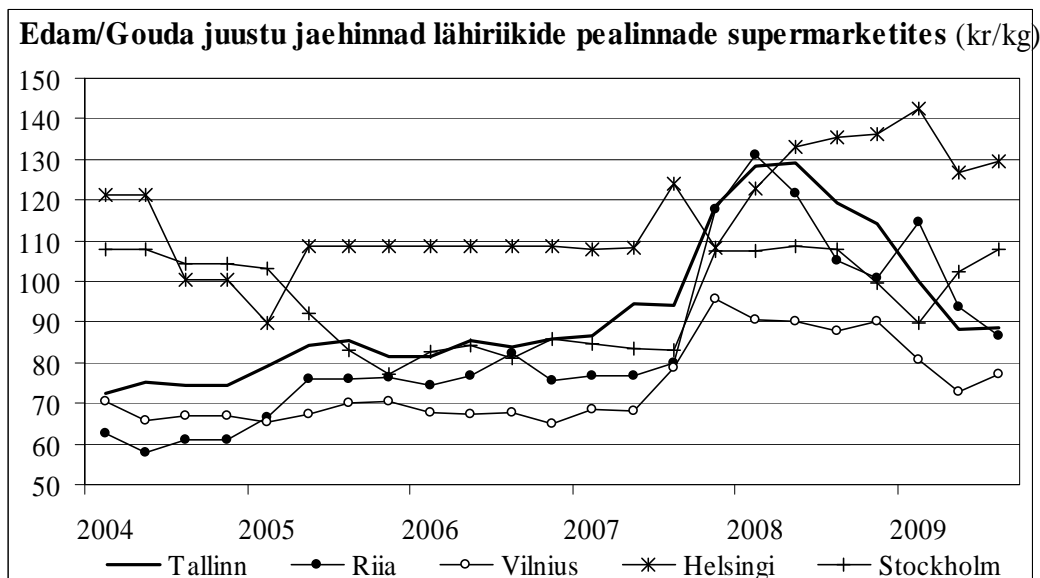
Väikese kodumaise topsijogurti hinnad on aga suures osas pealinnades aastaga kalinenud, suur pakijogurt aga odavnenud.

Joonis 16

Allikas: EKI

Joonis 17

Allikas: EKI

Toorpiima **kokkuostuhinnad** hakkasid maailmas tõusma 2007. aasta keskpaigast ning kiireim tõus toimus madalaima tootmishinnaga Uus-Meremaal. 2008. aasta II kvartalist hakkas piima tootjahind aga taas langema, vaid üksikutes riikides hinnatõus 2008. aasta jooksul jätkus (nt Soomes). 2008. aasta keskmine hinnatase ületas siiski veel aasta varasema perioodi

Tabel 8

Piima keskmised kokkuostuhinnad Euroopa Liidu riikides, USA-s ja Uus-Meremaal (kr/kg km-ta)

	2007 I pa	2008 I pa	2009 I pa	2007 II kv	2008 II kv	2009 II kv	2009 aug
Belgia	4.45	5.50	3.48	4.54	5.08	3.30	3.38
Bulgaaria	3.39	4.96	4.02	3.32	4.80	3.79	3.82
Tšehhi	4.22	5.66	3.43	4.20	5.42	3.43	3.51
Taani	4.49	5.79	4.06	4.42	5.42	3.84	3.83
Saksamaa	4.31	5.52	3.72	4.38	5.26	3.52	3.47
Eesti	3.85	4.95	3.33	3.87	4.65	3.09	3.03
Kreeka	5.54	6.93	6.04	5.57	6.77	5.87	5.73
Hispaania	4.70	6.29	4.68	4.68	5.92	4.34	4.25
Prantsusmaa	4.40	5.77	4.63	4.17	5.29	4.08	4.69
Iirimaa	4.45	5.84	3.72	4.68	5.35	3.46	3.45
Itaalia	5.16	5.94	4.91	5.19	5.96	4.70	4.93
Küpros	6.41	7.58	8.02	6.43	7.49	7.95	7.91
Läti	3.75	4.72	2.90	3.76	4.22	2.51	2.50
Leedu	3.37	4.38	2.69	3.30	3.83	2.50	2.44
Luksemburg	4.79	6.09	4.31	4.79	5.73	3.96	3.75
Ungari	4.26	5.36	3.27	4.15	5.12	3.13	3.21
Malta
Holland	4.22	5.65	3.81	4.18	5.35	3.51	4.23
Austria	5.55	6.37	4.73	6.22	6.18	4.34	3.96
Poola	4.19	5.11	3.28	4.24	4.93	3.27	3.51
Portugal	4.44	5.99	4.74	4.37	5.84	4.44	4.37
Rumeenia
Sloveenia	4.20	5.17	4.24	4.14	5.11	3.90	3.77
Slovakkia	4.40	5.39	3.07	4.30	5.25	2.78	3.06
Soome	5.42	6.51	6.34	5.26	6.59	5.85	5.96
Rootsi	4.49	5.70	3.91	4.43	5.47	3.85	3.92
Suurbritannia	4.00	4.93	3.98	3.96	4.78	3.80	4.08
EL-15	4.69	5.92	4.47	4.72	5.67	4.19	4.27
EL-10	4.29	5.37	3.80	4.27	5.11	3.62	3.66
EL-25	4.50	5.68	4.18	4.50	5.43	3.94	3.99
USA	4.63	4.60	3.00	5.08	4.55	2.94	3.06
Uus-Meremaa	2.87	4.48	2.56	3.11	4.55	2.63	2.87

Allikad: Euroopa Komisjon, SA

hinda enamikes riikides. Kuid 2008. aasta IV kvartalis oli keskmine piima kokkuostuhind juuba madalam 2007. aasta IV kvartali hinnast. 2009. aastal on toorpiima hind jätkuvalt lange-

nud. 2009. aasta I kvartalis oli EL-is piima kokkuostuhind keskmiselt 1.56 krooni võrra kilo kohta (ehk -26,3%) madalam kui eelmise aasta I kvartalis. 2009. aasta II kvartalis oli keskmine piima hind EL-25-s 10% madalam kui I kvartalis – kokkuostuhind alanes kõigis liikmesriikides, v.a Küprosel, kus II kvartali keskmine piima kokkuostuhind oli EL-i kõrgeim. Piima kokkuostuhinna edetabelis järgnesid II kvartalis Küprosele Kreeka ja Soome, pingerea lõpus olid aga Balti riigid ja Slovakkia.

Tabel 9

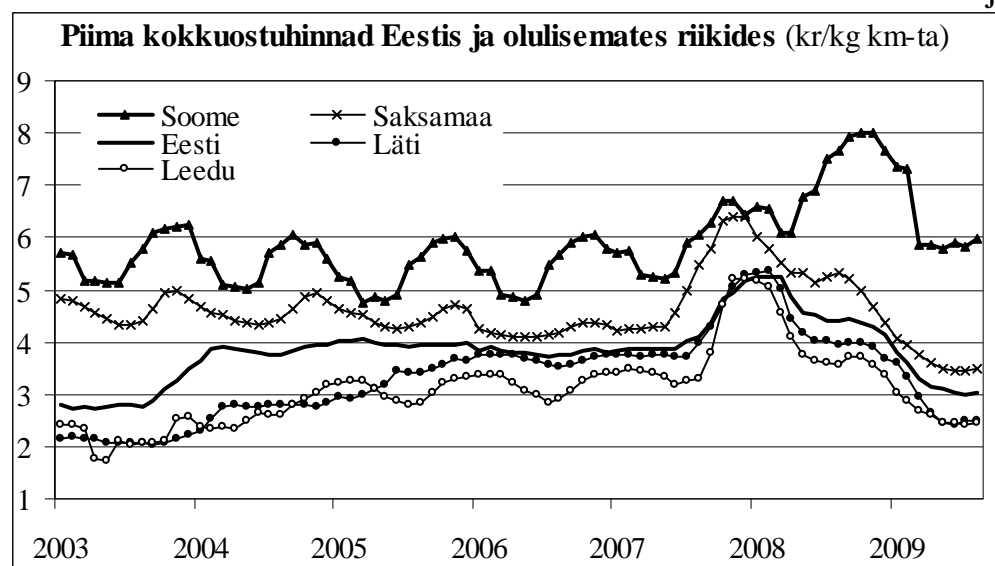
Piima* keskmised kokkuostuhinnad Euroopa Liidu mõningates suurtööstustes,
(kr/kg)

	II kv 2007	II kv 2008	II kv 2009	Aug 2009	I pa 2007	I pa 2008	I pa 2009
Begomilk, Belgia	4.76	5.23	3.45	3.64	4.64	5.64	3.57
Humana Milch Union, Saksamaa	4.54	5.34	3.63	3.58	4.43	5.65	3.88
Nordmilch, Saksamaa	4.30	4.87	3.48	3.43	4.25	5.21	3.55
Arla Foods Taani	4.33	5.26	3.84	3.83	4.32	5.61	4.00
Hämeenlinnan O., Soome	4.61	5.88	5.59	6.02	4.78	5.82	5.96
Bongrain CLE, Prantsusmaa	4.17	5.18	4.08	4.72	4.42	5.74	4.80
Danone, Prantsusmaa	4.14	5.16	4.09	4.91	4.45	5.77	4.73
Lactalis, Prantsusmaa	4.12	5.12	3.99	4.73	4.40	5.68	4.73
Sodiaal, Prantsusmaa	3.90	5.25	4.28	5.14	4.12	5.53	4.56
First Milk, Suurbritannia	3.47	4.45	3.54	3.90	3.65	4.73	3.80
Glanbia, Iirimaa	4.64	5.17	3.30	3.30	4.59	5.92	3.71
Kerry Agribusiness, Iirimaa	4.64	5.19	3.53	3.42	4.32	5.63	3.66
Royal Friesland Campina, Holl.	3.92	5.06	3.30	4.01	3.99	5.31	3.60
Suurtööstuste keskmine EL-s	4.24	5.13	3.78	4.11	4.29	5.51	4.11

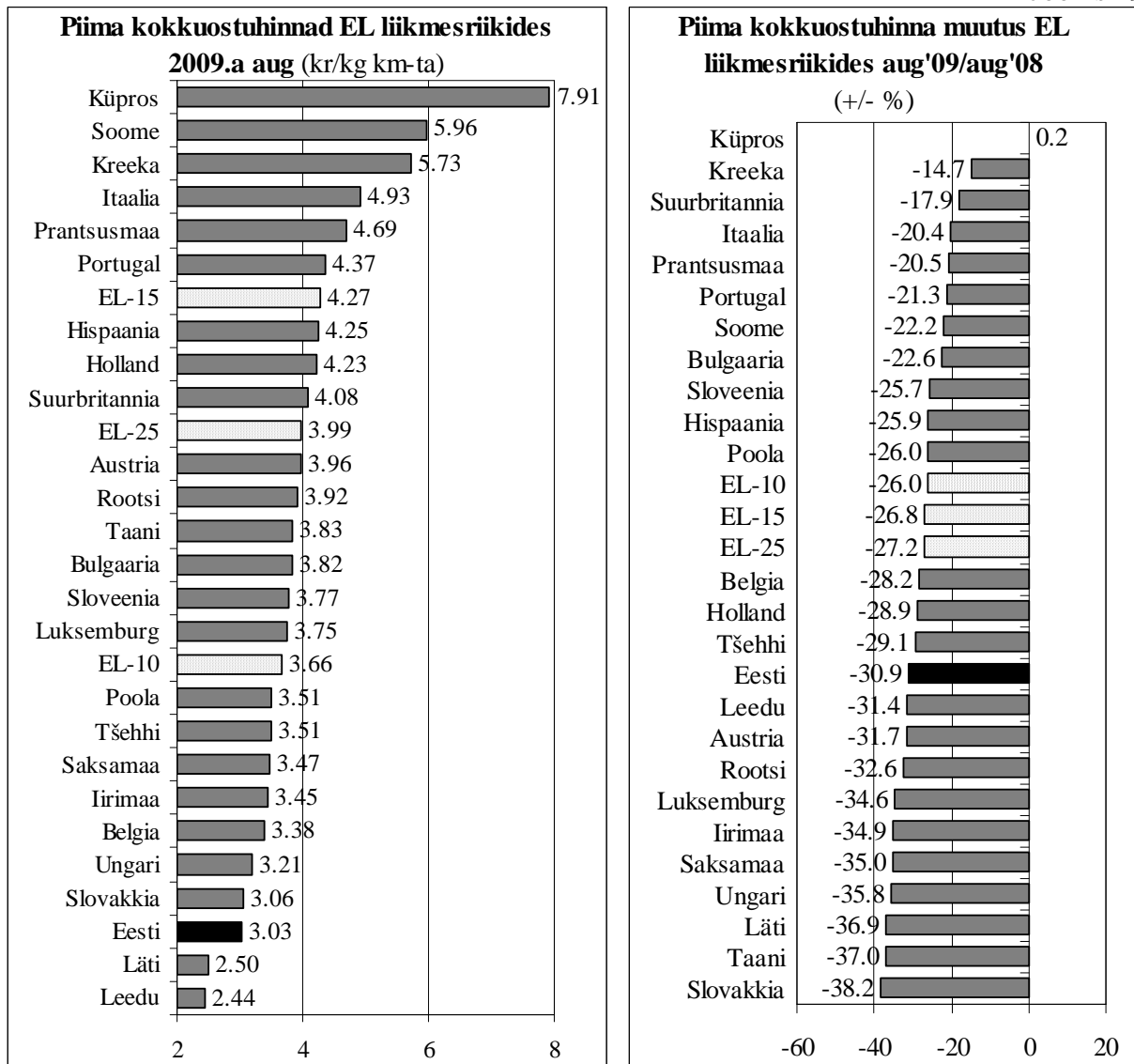
* baasiline piim 4,2% rasva, 3,35% valku, SCC 24,999, TBC 24,999

Allikas: LTO

Joonis 18

Allikas: Euroopa Komisjon

Allikas: Euroopa Komisjon

2009. aasta III kvartalis on aga piima kokkuostuhind hakanud vähehaaval tõusma – augustis oli see juba ligikaudu pooltes liikmesriikides kõrgem II kvartali keskmisest tasemest (tabel 8).

Eestis oli toorpiima kokkuostuhind 2009. aasta I kvartali lõpus üks EL-i madalamaid, olles pingerea lõpust 6. Augustiks oli meil piima kokkuostuhind veelgi langenud ja Eesti langes sellega pingerea lõpust 3. kohale. Naaberriikide Läti ja Leedu hinnad olid aga pingerea päris lõpus (joonised 18 ja 19). 2009. aasta septembris Eestis piima kokkuostuhind kll tõusis, kuid kasv oli vaid 6 senti/kg ehk 2%.

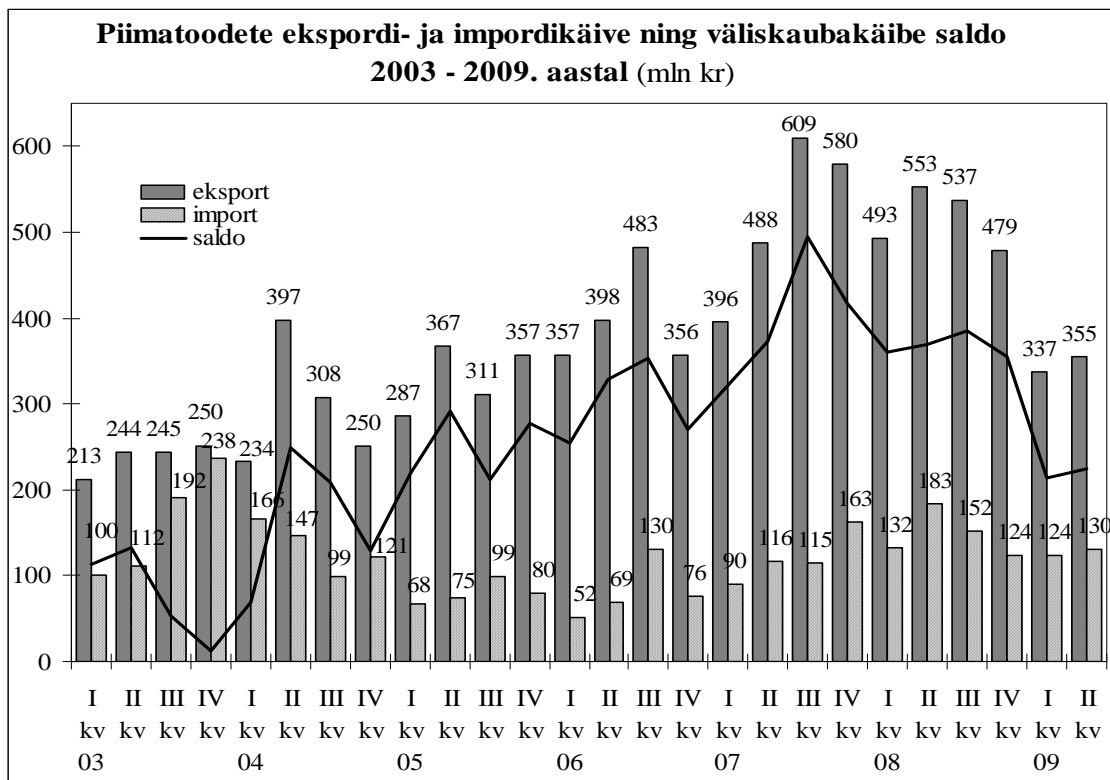
USA-s oli 2009. aasta II kvartali keskmine piima kokkuostuhind 3,6% madalam kui I kvartalis, augustis aga juba 4,1% kõrgem II kvartali keskmisest.

Uus-Meremaal algas hinnatõus varem, 2009. aasta II kvartali keskmine hind oli juba 5,6% kõrgem I kvartali keskmisest ning kokkuostuhind oli 2009. aasta augustis juba 9,1% kõrgem II kvartali keskmisest.

Väliskaubandus

Maailmamajanduse kriisi ja sellega kaasnenud piimatoodete nõudluse tõttu oli ka Eesti piimatoodete ekspordikäive varasemast oluliselt väiksem. 2009. aasta I poolaastal eksporditi piimatooteid Eestist kokku 692 mln krooni eest, käibelangus eelneva aasta sama perioodi suhtes oli 33,8% (-353,8 mln kr) aasta varasema +18,3% (+162,1 mln kr) asemel. Piimatooteid imporditi 2009. aasta I poolaastal 254,2 mln krooni eest, seega impordikäive langes aastaga 19,4% (-61 mln kr). Vaatamata ekspordikäibe kiiremale kahanemisele võrreldes impordikäibega jäi 2009. aasta I poolaasta ekspordikäive siiski 2,7 korda suuremaks kui impordikäive. Aasta tagasi 2008. aasta I poolaastal oli ekspordikäive impordikäibest 3,3 korda suurem (joonis 20). Piimatoodete kaubavahetuse saldo oli 2009. aasta I poolaastal 437,8 mln krooni ehk 292,8 mln krooni väiksem kui 2008. aasta I poolaastal. Seega ehkki piimatoodete 2009. aasta I poolaasta kaubavahetuse saldo jäi positiivseks, vähenes see eelnenud aasta sama perioodiga võrreldes 1,7 korda. Sealjuures oli kaubavahetuse saldo positiivne nii EL-i liikmesriikide (+309,4 mln kr) kui ka kolmandate riikidega (+128,4 mln kr).

Joonis 20

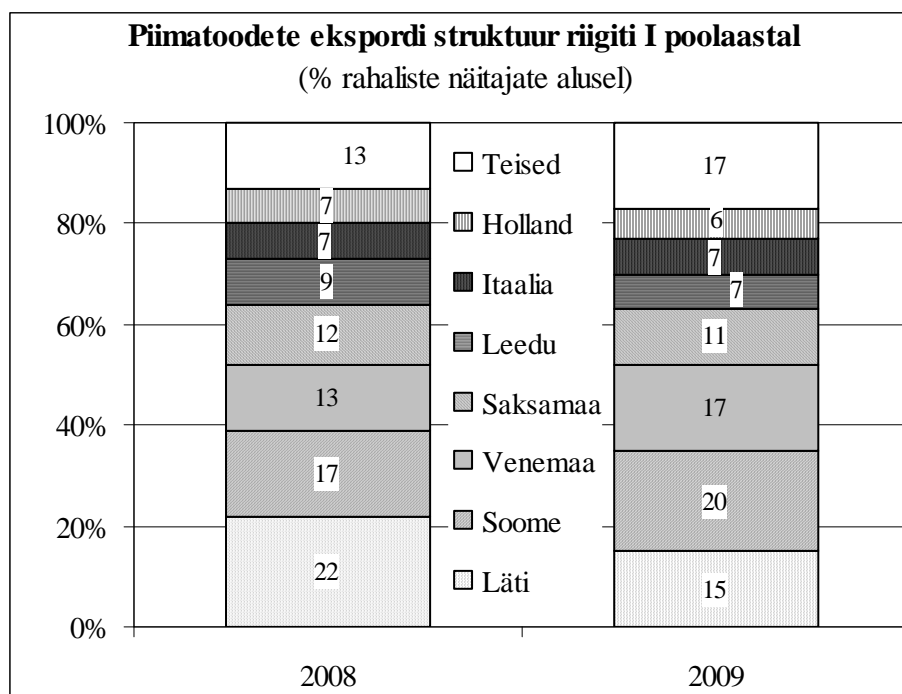
Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Põllumajandussaaduste väliskaubanduses moodustas piimatoodete eksport 2009. aasta I poolaastal 15,2% (2008 I pa 18,7%) põllumajandussaaduste koguekspordist ja import 3,6% (2008 I pa 3,8%) koguimpordist.

2009. aasta I poolel **eksporditi** Eestist piimatooteid 692 mln krooni väärtuses (tabel 10). Piimatoodete rahalisest ekspordist moodustas 80,5% eksport EL-i liikmesriikidesse ja 19,5% kolmandatesse riikidesse (joonis 21). Kusjuures aastaga kahanes eksport EL-i liikmesriikidesse kiiremini (-36,3%) kui kolmandatesse riikidesse (-21,2%).

Riikidest vähenes ekspordikäive Läti (-55,3%, -124,2 mln kr), Leetu (-49,2%, -48,1 mln kr), Saksamaale (-37%, -46,5 mln kr), Soome (-24,4%, -43,7 mln kr), Hollandisse (-43,8%, -31,1 mln kr), Itaaliasse (-29,7%, -21 mln kr) ja Venemaale (-11,9%, -16,2 mln kr). Kui 2008. aasta I poolaastal oli suurima osakaaluga ekspordi sihtriik (22% piimatoodete ekspordist) Läti, siis 2009. aasta I poolaastal sai selleks Soome (20% piimatoodete ekspordist). Ekspordikäibe suuruselt järgnesid Soomele Venemaa (17%), Läti (15%) ja Saksamaa (11%).

Joonis 21

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Osade piimatoodete eksport Eestist vähenes, osadel suurenes, ekspordihinnad valdavalt alanesid. Koguseliselt vähenes aastaga enim röösa piima ja koore eksport (ligi 6 korda), oluliselt vähenes ka lõssipulbri eksport (-31,8%), hapendatud piimatoodete eksport (-10,5%; sh -25,9% jogurti eksport), vähemal määral vadakutoodete eksport. Suurenesid aga piimapulbri, või ja piimarasva, juustu ja kohupiima ning jäätise ekspordikogused. Ekspordihind oli 2009. aasta I poolaastal mullusest kõrgem vaid üle 6%-lise röösal koorel. Teiste piimatoodete ekspordihinnad jäid aastatagusest madalamale (tabel 10). Nii ekspordikoguste kui hindade vähenemise tulemusel olid peale piimapulbri kõigi toodete 2009. aasta I poolaasta ekspordikäibed väiksemad kui 2008. aasta I poolaastal.

Tabel 10

Piimatoodete põhieksport 2008 – 2009.a I poolaastail

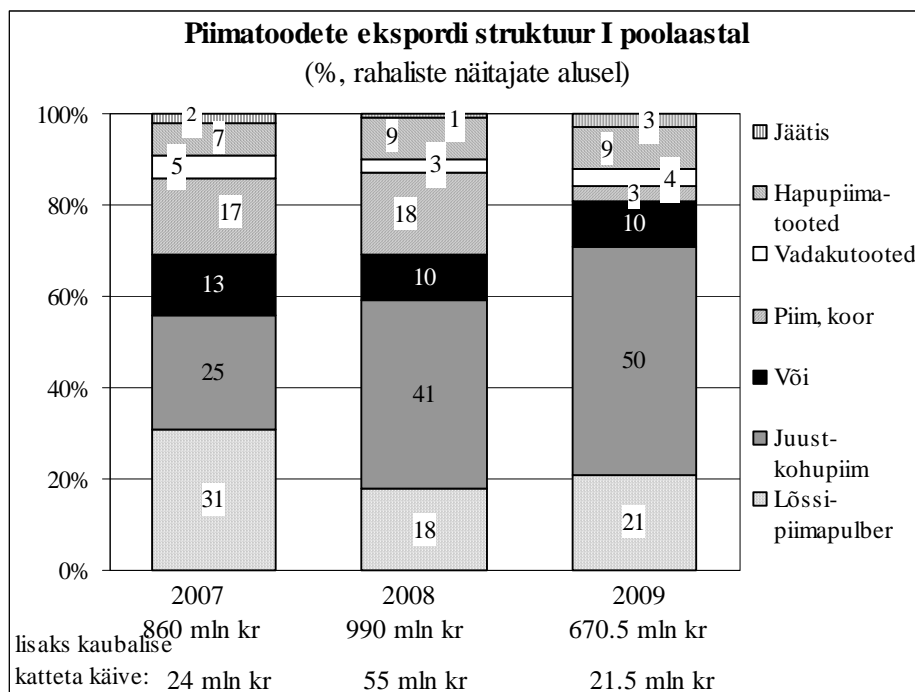
	I poolaasta 2008			I poolaasta 2009			Ekspordikoguse muutus 2009/08 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	34516	180212	5.22	5898	23426	3.97	-5,9 korda
sh piim 1...6%	30763	156036	5.07	2026	8704	4.30	-15,2 korda
rõõsk koor üle 6%	1097	16537	15.08	493	8973	18.21	-2,2 korda
Kondenseeritud piim, pulber	4451	172967	38.89	4701	139555	29.69	5,6
sh lõssipulber	2562	94283	36.80	1747	40598	23.24	-31,8
piimapulber	1519	71788	47.26	2650	92900	35.05	74,5
Hapendatud piimatooted	4359	87142	19.99	3902	57432	14.72	-10,5
sh jogurt	2957	50180	16.97	2191	34718	15.85	-25,9
Vadakutooted	3666	31932	8.71	3638	25602	7.04	-0,8
sh vadakupulber	3569	29824	8.36	3579	24234	6.77	0,3
Või ja piimarasvad	2053	95812	46.66	2259	67716	29.98	10,0
sh või	1960	89725	45.79	2244	67246	29.97	14,5
Juust, kohupiim	6743	406626	60.31	7487	335328	44.79	11,0
sh toorjuust, kohupiim	2061	87668	42.54	2091	77740	37.18	1,5
poolkõva ja kõva juust	4596	312664	68.04	5287	251388	47.55	15,0
Jäätis	356	15763	44.21	636	21465	33.74	78,7
Piimatooted kokku	x	990 454	x	x	670524	x	x
Käive rahas, kaubalise katteta	x	55400	x	x	21500	x	x
KOKKU	x	1045854	x	x	692024	x	-33,8*

*ekspordikäibe muutus

Allikas: Põllumajandusministeeriumi Kaubanduspoliitika büroo

Piimatoodete ekspordi struktuur aastaga palju muutunud ei ole (joonis 22). Tähtsamad eksporditüübid olid endiselt juust ja kohupiim ning nende tähtsus aina suureneb – juustu ja kohupiima osakaal piimatoodete ekspordikäibes kasvas aastaga 41%-lt rekordilisele 50%-le. Käibe osakaalult järgnesid juustule lõssi- ja piimapulbrid, mille osatähtsus piimatoodete ekspordikäibes kasvas 18%-lt 21%-le. Võrreldes aastatagusega vähenes aga rõõsa piima ja koore osatähtsus ekspordis 18%-lt 3%-le. Seda põhjusel, et Lätis langesid piima kokkuostuhinnad Eesti hinnatasemest madalamale ning toorpiima eksport sinna vähenes oluliselt. Ligi 2%-punkti võrra suurenes jäätise osakaal piimatoodete ekspordikäibes (3%-ni).

Olulisimasse piimatoodete ekspordi sihtriiki Soome läks 24% hapupiimatoodete ekspordikogusest (sh 41% jogurtite ekspordist), 27% juustu ja kohupiima ekspordikogusest

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 11

Põhiliste piimatoodete põhieksporti struktuur riikide lõikes I poolaastal 2009.a
(% vastava tootegrupi ekspordikogusest)

Piim, lõss, koor		Lõssi-piimapulber		Hapupiima-tooted		Või, piimarasvad		Juust, kohupiim	
2003 I pa - 1507 t		2003 I pa - 5857 t		2003 I pa - 1269 t		2003 I pa 3105 t		2003 I pa - 4079 t	
2004 I pa - 2179 t		2004 I pa - 9329 t		2004 I pa - 999 t		2004 I pa 5813 t		2004 I pa - 1771 t	
2005 I pa - 1597 t		2005 I pa - 7715 t		2005 I pa - 2133 t		2005 I pa 2869 t		2005 I pa - 5361 t	
2006 Ipa - 25475t		2006 Ipa - 6420 t		2006 I pa - 2572 t		2006 Ipa -1573 t		2006 I pa - 4853 t	
2007 Ipa-26359 t		2007 Ipa - 6855 t		2007 Ipa - 3772 t		2007 Ipa -3442 t		2007 Ipa - 4674 t	
2008 Ipa-34516 t		2008 Ipa - 4451 t		2008 Ipa - 4359 t		2008 Ipa-2053 t		2008 Ipa-6743t	
2009 Ipa- 5898 t		2009 Ipa- 4701 t		2009 Ipa- 3902 t		2009 Ipa -2259t		2009 Ipa -7487t	
Läti	78	Saksamaa	38	Läti	48	Saksamaa	32	Soome	27
Leedu	11	Belgia	11	Soome	24	Venemaa	23	Venemaa	25
Venemaa	6	Läti	9	Leedu	20	Holland	22	Itaalia	11
Soome	4	Holland	8	Rootsi	5	Läti	9	Läti	10
		Austria	6	Holland	2	Norra	5	Leedu	7
		Suurbritannia	6	Teised	1	Soome	4	Austria	7
		Taani	5			Kasahstan	2	Holland	7
		Teised	17			Teised	3	Teised	6

Allikas: Põllumajandusministeeriumi Kaubanduspoliitika büroo

(sh 31% naturaaluustu, 82% riivitud juustu ja 15% kohupiima ekspordist) ja 35% jäätise ekspordikogusest. Läti osakaal oli endiselt kõrge 1-6%-lise rasvasusega piima (60% selle eks-

pordikogusest), lõssipulbri (11%), jogurti (24%), muude hapupiimatoodete (79%), jäätise (34%), värsked juustu ja kohupiima (27%), riivitud juustu (18%), sinihallitusjuustu (29%) ja või (9%) ekspordikogustes (tabel 11). Saksamaale eksporditi piimatoodetest põhiliselt lõssipulbrit (43% selle ekspordikogusest), piimapulbrit (39%) ja võid (32%). Hollandisse viidi 22% lõssipulbri, 3% muude hapupiimatoodete, 22% kohupiima ja 23% või ekspordikogusest.

Peamiseks piimatoodete ekspordi sihtriigiks kolmandate riikide seas oli Venemaa, kuhu läks 84% vadakutoodete, 22% või ja 36% naturaaluustude 2009. aasta I poolaasta ekspordikogustest. Eksport Venemaale moodustas 88,9% piimatoodete ekspordist kolmandatesse riikidesse.

Majandussurutis pole jätnud puutumata ka piimatoodete importi. Piimasaaduste **impordikäive** oli 2009. aasta I poolaastal 254,2 mln krooni ehk 19,3% (-61 mln kr) väiksem kui aasta varasemal perioodil (tabel 12). Käibe vähenemine tekkis enamuse toodete impordikoguste vähenemise ja impordihinna alanemise tagajärjel. Väga vähesel määral on impordihind tõusnud

Tabel 12

Piimatoodete põhiimport 2008. ja 2009.a I poolaastail

	I poolaasta 2008			I poolaasta 2009			Impordikoguse muutus 2009/08 +, - %
	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa, tuh kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	1216	15787	12.98	1026	13725	13.37	-15,6
sh piim 1...6%	946	8824	9.33	470	4345	9.24	-2 korda
Kondens. piim, pulber	1717	47019	27.39	2467	43211	17.52	43,7
sh lõssipulber	644	19004	29.51	450	9515	21.17	-30,1
piimapulber	192	7849	40.87	1077	24175	22.45	5,6 korda
Hapendatud piimatooted	2454	70399	28.68	1722	42388	24.62	-29,8
sh jogurt	1004	26036	25.93	885	22734	25.68	-11,9
Vadakutooded	1505	33272	22.11	1345	22916	17.04	-10,6
sh vadakupulber	1236	28593	23.14	1125	20563	18.28	-9,0
Või ja piimarasvad	114	5609	49.20	117	5786	49.68	2,6
sh või	114	5609	49.20	116	5763	49.63	1,8
Juust, kohupiim	1448	94504	65.27	1544	84142	54.49	6,6
sh naturaalne juust	852	59905	70.34	1064	56211	52.85	24,9
Jäätis	457	18349	40.13	560	18550	33.13	22,5
Piimatooted kokku	x	284 939	x	x	230718	x	x
Käive rahas, kaubalise katteta	x	30339	x	x	23500	x	x
KOKKU	x	315200	x	x	254218	x	-19,3*

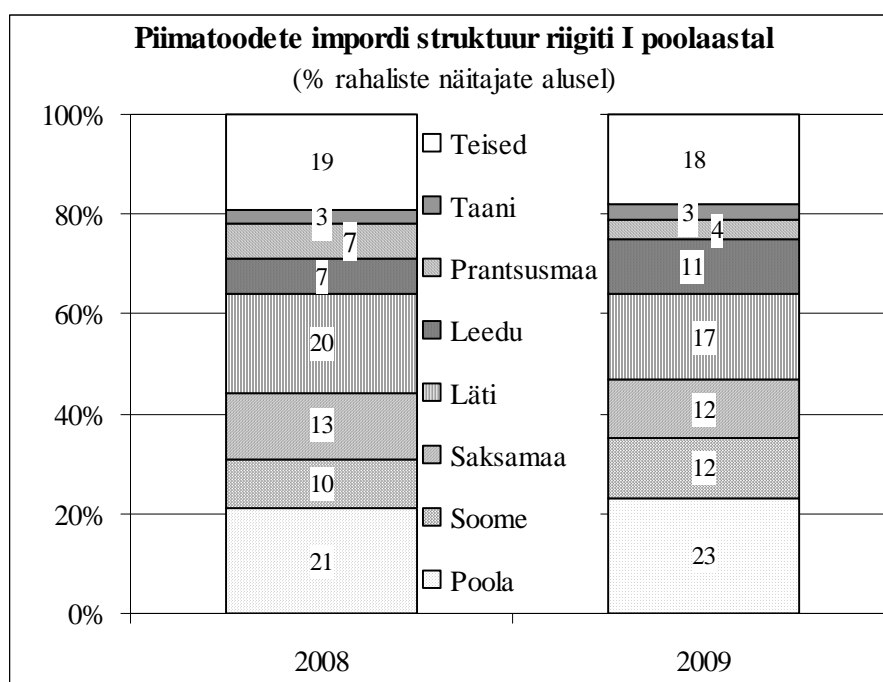
*impordikäibe muutus

Allikas: Põllumajandusministeeriumi Kaubanduspoliitika büroo

rõõsal piimal ning võil, teiste piimatoodete impordihinnad on eelmise aasta I poolaastaga võrreldes alanenud. Impordikogused on vähenenud 1-6%-lisel piimal (-2 korda), lõssipulbril (-30,1%), hapendatud piimatoodetel (-29,8%) ning vadakutoodetel (-10,6%). Samas suurenes 2009. aasta I poolaastal eelmise aasta sama perioodiga võrreldes piimapulbri (5,6 korda), naturaalse juustu (+24,9%), jäätise (2,5%) ning või ja teiste piimarasvade (2,6%) impordikogus.

Impordikäibest 97,4% tuli EL-i teistest liikmesriikidest ja 2,6% väljastpoolt EL-i ehk kolmandatest riikidest. Kusjuures import EL-i liikmesriikidest vähenes aastaga 18,9%, kolmandatest riikidest aga 33,7%. Olulisemad imporditud piimatoodete päritoluriigid olid 2009. aasta I poolaastal Poola (piimatoodete impordikäive 58,4 mln kr, osakaal piimatoodete impordikäibes 23%), Läti (44 mln kr, 17%), Saksamaa (31,5 mln kr, 12%) ja Soome (30,5 mln kr, 12%; joonis 23).

Joonis 23

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Aastaga vähenes import kõigist suurematest impordiriikidest, kusjuures enim kahanes sissevedu Lätist (-28,8%, -17,8 mln kr). Siiski jäi Läti 2009. aasta I poolaastal üheks peamistest impordiriikidest kõigis piimatoodete gruppides (tabel 13).

Soomest vähenes piimatoodete sissevedu I poolaastal aastatagusega võrreldes 27,4% ehk impordikäive langes 11,5 mln krooni võrra. Soomest toodi Eestisse 45,4% sisseveetud lõssipulbri, 36,2% või, 12,6% juustude ja 21,9% jäätise impordikogusest.

Poolast vähenes piimatoodete sissevedu aastaga 12,8% ehk 8,6 mln krooni võrra. Peamiselt toodi Poolast jogurtit (54,1% jogurti impordikogusest), muid hapupiimatooteid (69,2%), võid (18,2%), kohupiima ja juustu (18,1%).

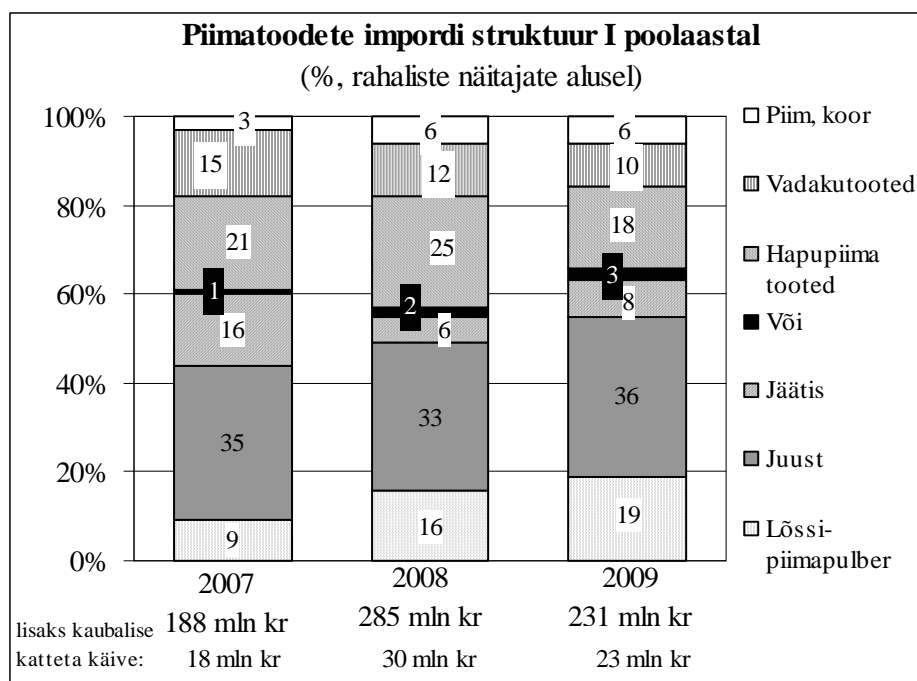
Tabel 13

Põhiliste piimatoodete põhiimpordi struktuur riikide lõikes I poolaastal 2009
(% vastava tootegrupi impordikogusest)

Piim, lõss, koor	Lõssi-piimapulber	Hapupiima-tooted	Või, piimarasv	Juust, kohupiim	Jäätis
2003 Ipa 472 t	2003 I pa 3133 t	2003 I pa 991 t	2003 I pa 2947 t	2003 Ipa 1224t	2003 I pa 506 t
2004 Ipa 4184t	2004 I pa 1625 t	2004 I pa 576 t	2004 I pa 2946 t	2004 Ipa 1842t	2004 I pa 639 t
2005 Ipa 269 t	2005 I pa 95 t	2005 I pa 576 t	2005 I pa 41 t	2005 Ipa 1614t	2005 I pa 731 t
2006 Ipa 153 t	2006 I pa 327 t	2006 Ipa 467 t	2006 I pa 30 t	2006 Ipa 869 t	2006 I pa 740 t
2007 Ipa 234 t	2007 Ipa 567 t	2007Ipa 1719t	2007 Ipa 24 t	2007 Ipa 1197t	2007 Ipa 835 t
2008Ipa 1216t	2008 Ipa 1717 t	2008Ipa 2454t	2008 Ipa 114 t	2008Ipa 1448t	2008 Ipa 457 t
2009Ipa 1026t	2009 Ipa 2467t	2009Ipa 1722t	2009 Ipa 117t	2009Ipa 1544t	2009 Ipa 560t
Läti 54	Saksamaa 43	Poola 61	Läti 38	Läti 22	Leedu 55
Leedu 29	Läti 18	Austria 16	Soome 36	Saksamaa 20	Soome 22
Prantsusmaa 9	Taani 13	Läti 10	Poola 18	Poola 18	Venemaa 8
Saksamaa 6	Leedu 9	Saksamaa 7	Leedu 7	Soome 13	Läti 8
Teised 2	Soome 8	Soome 3	Teised 1	Norra 8	Tsehhi 5
	Holland 3	Leedu 2		Leedu 6	Prantsusmaa 2
	Teised 6	Teised 1		Holland 6	
				Irimaa 5	
				Teised 2	

Allikas: Põllumajandusministeriumi Kaubanduspoliitika büroo

Joonis 24

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Import Saksamaalt oli I poolaastal 16,7% (-6,3 mln kr) aastatagusest väiksem. Sealt toodi Eestisse 18,9% lõssipulbri, 17,4% täispiimapulbri, 11,3% sulatatud juustu, 50,3% sinihallitusjuustu ja 21% naturaaljuustu, 16,7% toorjuustu ja kohupiima ja 15,1% muude hapupiimatoodete impordikogusest.

Prantsusmaalt toodud piimatoodete impordikäive vähenes aastaga 51,5% ehk 10,9 mln krooni võrra. Prantsusmaalt toodi Eestisse 17,3% üle 6%-lise rasvasusega piima, 5,3% lõssipulbri ja 23,1% vadakutoodete impordikogusest.

Aastatagusega võrreldes kasvas aga piimatoodete import Leedust (+27,4%, +5,8 mln kr). Leedust oli pärit 55,6% jäätise, 2,6% üle 6%-lise rasvasusega piima, 12,1% täispiimapulbri, 12,2% vadakutoodete, 6,6% või, 17,3% värske juustu ja kohupiima impordikogusest 2009. aasta I poolaastal.

Kolmandatest riikidest toodi Eestisse piimatooteid kolmest riigist, kokku 6,5 mln krooni eest. Seda oli 3,3 mln krooni võrra vähem kui 2008. aasta I poolaastal. Venemaalt toodi I poolaastal 44,2 tonni jäätist, Norrast 123,6 tonni juustu-kohupiima ja 0,3 tonni võid ning Nigeeriast 16 tonni vadakutooteid (11,9 t) ja juustu (98,6 t). Impordikäibe 33,7%-line vähenemine kolmandatest riikidest tulenes peamiselt impordikäibe vähenemisest Venemaalt (-49%) ning Norrast (-47%).

2009. aasta I poolaasta piimatoodete impordikäibest moodustas 36% juustu-kohupiimatoodete import (joonis 24). Järgmisteks suuremateks impordiar artikliteks olid lõssi- ja piimapulber (19% piimatoodete impordikäibest), hapupiimatooted (18%) ja vadakutooted (12%). Jäätist toodi Eestisse 18,6 mln krooni eest, mis moodustas 8% I poolaasta piimatoodete impordikäibest. Või import oli endiselt väike - 3% piimatoodete impordikäibest.

Maailmaturg

Kuigi alates käesoleva aasta maikuust on lõssipulbri hind maailmas tõusnud ligikaudu 10% ja või hind ligi 15%, võib turu olukorda siiski nimetada veel nõrgaks. Positiivseid turuolukorra paranemise märke on aga juba näha. Seda on näidanud ka Fonterra viimased 3 piimapulbriksjonit, kus hind on järjest tõusnud. Saksa analüütikute andmeil on turul põhi kätte saadud, kuid olukorra paranemine võtab veel aega, sest sektoris on toimunud veel vähesed struktuursed muudatused ja väike nõudlus maailmaturul hoiavad hinnataset madalal.

Uus-Meremaal Fonterra piimapulbriksjonil augustis tõusis hind 25,8%, septembris 24,2% ja oktoobris 5,7%. See viitab pulbrite nõudluse kasvule maailmas. Tõenäoliselt veab kasvu Aasia, eelkõige Hiina, kus peale melamiiniskandaaliga kaasnenud nõudluse langust on see taas suurenema hakanud. Juulis müüdi piimapulbrit oksjonil keskmiselt 19.69 kr/kg-ga, septembris 29.55 kr/kg-ga ja oktoobris 32.03 kr/kg-ga.

Kõrgemate pulbrihindade tõttu tõstis Fonterra ka järgmise aasta piima kokkuostuhinda 12%. Uueks hinnaks pakutakse tootjatele 2010. aastaks 3.91 kr/kg.

Austraalias prognoositakse järgmise aasta piimatoodangu langust 4%. Seega langeb piima tootmiskaht tagasi 1996/1997. aasta tasemele ehk ligikaudu 9 mln tonnile.

USDA andmetel suurenes 23-s **USA** piimatootmise osariigis piimatoodang nii juunis kui juulis 0,1% võrreldes aastatagusega. Samas oli lehmade arv juunis USA-s viimase 36 aasta väikseim. Lehmade arv on seal vähenenud viimasel kolmel aastal ning arvatakse, et see väheneb veel kuni 2012. aastani. Lehmade arvu vähenemise põhjuseks on lisaks finantskriisile ka põud ja kõrged söödahinnad. Paljud piimatootjad ei suuda nüüd esimest korda kulusid tasa teenida.

USA valitsus tegeleb aktiivselt kriisis piimatööstuse aitamisega ning eraldas oktoobriks 2,73 mlrd krooni piimatööstuse toetuseks. Toetusraha kasutamise loodetakse lõssi-pulbri hinda tõsta 15% ning Cheddar juustu hinna 16%. Sellega toetab riik meiereisid ja piimatootjaid 2009. aastal kokku ligikaudu 11 mlrd krooniga. Valitsus arvab, et toetus piimatoodete hinda tarbijate jaoks ei tõsta. Kuna paljud piimatootjad USA-s praegu lõpetavad oma tegevuse ja pakkumine hakkab varsti langema, siis analüütikute arvates mõne aasta jooksul piima kokkuostuhind USA-s taas tõuseb.

2009. aasta septembri lõpuks prognoositi, et USA-s väheneb lehmade arv veel 87 tuh võrra. Vastava toetusprogrammiga on lehmade arvu käesoleval aastal vähendatud juba kolmes etapis. USA piimatootjad maksavad vabatahtlikult ühte fondi raha iga toodetud piimakilo kohta ning seda raha kasutatakse nende tootjate toetuseks, kes oma piimatootmise lõpetavad. Programmi eesmärk on vähendada piimatoodangut ning selle abil aidata kaasa piima kokkuostuhinna tõusule, millest võidavad need tootjad, kes tootmist jätkavad. Analüütikute arvates tuleks niiviisi tootmisest kõrvaldada 300 tuh lehma, et nõudlus ja pakkumine tasakaalustuks.

Norras kavandab säästukaupluste kett Rema 1000 oma meierei ehitamist. Rema 1000 on 50% Staur Foodsi omanik, mis hiljaaegu ostis Norras Tolgas asuvad tööstushooned. Esialgu plaanitakse neis ruumides hakata tootma pitsasid, kuid mõtteid on teistegi tootegruppide tootmise osas. Rema 1000 juhtide arvates pole kohalik suur piimatööstusettevõtte Tine piisavalt efektiivne ja innovaatiline. Nende arvates on Norras liitri piima tootmine 3 korda kallim kui Taanis, kuid piima kokkuostuhind on sama.

Euroopa Liit

Euroopa Komisjon pakkus 2009. aasta juuli lõpus välja meetmed piimaturu stabiliseerimiseks:

- Jaanuari algusest võeti kasutusele või eraladustusabi, mille kehtivuse aega pikendatakse 2010. aasta veebruari lõpuni.

- Või ja lõssipulbri sekkumisost algas 2009. aasta 1. märtsil ja komisjon tegi ettepaneku pikendada sekkumisperioodi 2010. aasta 28. veebruarini, mil algab uus sekkumishooaeg. Samuti soovitakse samamoodi toimida ka 2010. aastal, juhul kui turuolukord seda nõuab.
- Jaanuaris taaskehtestati piimatoodete eksporditoetused. Toetusi on antud ettevaatlikult, et suurendada EL-i eksportijate konkurentsivõimet, ilma maailmaturuhindade allalöömiseta. Komisjon jätkab toetuste andmist nii kaua, kui see on vajalik.
- Hiljuti täiustati EL-i koolipiimakava, seda soovitakse veelgi parandada.
- Komisjon lubab liikmesriikidel põllumajandustootjatele erandkorras välja maksta 70% otsetoetustest alates 16. oktoobrist 1. detsembri asemel.
- Samuti võivad liikmesriigid anda likviidsusprobleemidega silmitsi seisvatele piimatootjatele vähese tähtsusega riigiabi või laene turutingimustel.
- Võimaliku meetmena võib muuta ajutist raamistikku riigiabi andmiseks kriisiolukorras. See tähendaks, et iga põllumajandustootja võiks 2010. aasta lõpuni saada kuni 15 000 eurot, miinus vähese tähtsusega riigiabi, mis on asjaomasele tootjale makstud.
- 2009. aasta juuli alguses pakkus komisjon välja uued algatused piimatoodete edendamiseks. Ühise põllumajanduspoliitika läbivaatamise tulemusel saavad liikmesriigid nüüd riigi piires ümber jaotada teatava summa otsetoetustest põllumajandustootjate ja sektorite vahel. Näiteks saavad nad kehtestada eriabi ohualdiste tootmisviiside toetamiseks piimasektoris.
- Maaelu arengu poliitika sisaldab mitut meetet piimasektori ümberkorraldamiseks. Ühise põllumajanduspoliitika läbivaatamisel ilmnes, et piimasektori ümberkorraldamine on üks uus ülesanne, mille täitmiseks võidakse kasutada maaelu arengu fondi lisatud raha. Võimalikud lahendused on ennetähtaegselt pensionile jäämine, investeeringutoetused, toetusmaksed vähem soodsates piirkondades tegutsevatele piimatootjatele ning keskkonnasõbralike piimatootmisviiside ja loomade heaolu suurendavate tootmismeetodite toetamine.
- Komisjon rakendab tegevuskava, mille ta esitas teatistes toiduainete hindade kohta Euroopas ning uurib uue hindade jälgimise süsteemi kehtestamise võimalusi.
- Komisjon uurib ka võimalikku konkurentsivastast tegevust toidu tarneahelas, eelkõige piimasektoris. Kui komisjon leiab, et konkurentsitingimused ei toimi, on ta valmis kasutama talle asutamislepinguga antud võimu. Kuid ka liikmesriikide konkurentsiametitel on siin sama tähtis roll.
- Piimatootjaid tuleks innustada tootjaorganisatsioonide kaudu tõhusamat koostööd tegema, et suureneks nende mõjuvõim läbirääkimistel.
- Otsustati, et piimakvootide suurendamist ei peatata ega plaanita ka muid kvoodikärpeid.
- Komisjon soovib liikmesriikidel täiendavalt maksustada individuaalse kvoodi ületanud tootjad ning kasutada saadud summasid piimatootmise vabatahtliku lõpetamise rahastamiseks või ümberjaotamiseks esmatähtsatele sihtrühmadele.

Euroopa Komisjon toetab liikmesriike piimakampania läbiviimiseks ligi 2,4 mlrd krooniga, millele liikmesriigid peavad ise sama palju lisama. Vastavad projektid tuli esitada 15.oktoobriks, detsembris otsustab Euroopa Komisjon milliseid projekte finantseeritakse.

Pärast seda, kui Uus-Meremaa Fonterra oli kahel järjestikusel kuul (aug, sept) teatanud pulbrite olulisest hinnatõusust (26% ja 24%) nende internetibörsil, hakkas mitmetest Euroopa riikidest tulema teateid piima kokkuostuhinna väikse tõusu kohta. Sesoonselt hakkab piimatoodang sügisel vähenema ning seegi peaks aitama piima kokkuostuhinnal madalpunktist kõrgemale tõusta. Mitmetes Euroopa riikides on tunda ka piimatoodete nõudluse väikest kasvu.

Vaatamata raskele olukorrale piimaturul väheneb **Saksamaal** piimalehmade arv aeglaselt. Kuid piimatootjate arv väheneb jõudsamalt, väiksemad tootjad lõpetavad tootmise ja suured muutuvad suuremaks. 2009. aasta mais oli Saksamaal 4,2 mln lüpsilehma, seda on 0,6% vähem kui pool aastat tagasi. Piimatootjate arv on aga 2009. aasta esimeses pooles kahanenud 2% 97 000-ni.

Saksamaal on piima kokkuostukogused vähenemas – 2009. aasta septembris osteti piima kokku 1,6% vähem kui aasta tagasi. Aasta lõpuks ootavad Saksa piimatootjad piima kokkuostuhinna tõusu 63 Eesti senti/kg võrra.

Müncheni Strateegia Grupi uuringu tulemusel on 30% Saksamaa piimatööstusettevõtetest pankroti äärel. Uuriti 80 piimatööstusettevõtet ning eelkõige täheldati raskusi ühistuistes meiereides. Ühistud soovivad tootjatele piima eest maksta võimalikult kõrget hinda, mistõttu nende kasumlikkus jääb väikseks. Selleni on viinud tarbijate hinnatundlikkus, kaubanduse võim, rahvusvahelise konkurentsi teravnemine ja maailmamajanduse areng. Seega seisab Saksamaa piimatöötlemissektoris ees suur konsolideerumine, rahvusvahelistumine ning tegeleda tuleb tootearendusega.

Kui Saksamaal on paljudel tootjate omanduses meiereidel praegu raske majanduslik seis, siis **Rootsis** on viimase paari aastaga juurde tulnud just tootjate omanduses uusi väikemeiereisid. Praeguse seisuga on Rootsis 31 meiereid ning alates 2008. aasta jaanuarist praeguseni on nende arv suurenenud 7 ettevõtte võrra.

Viimastel aastatel on Rootsis importjuustu osakaal turul suurenenud 45%-ni. Rootsi juustu müügi vähenemine koduturul on kaasa toonud selle, et piima eest ei suudeta tootjatele enam nii kõrget hinda maksta kui varem. Sellist struktuurset muutust peetakse turul isegi olulisemaks kui lühiajalisi hinnalangusi.

Rootsi piimatootjate kasumlikkus on viimase aasta jooksul olnud ajalooliselt madalaimal tasemel. Olukord on veidi paranema hakanud viimastel kuudel, mil söödahinnad on langenud ning piima kokkuostuhind enam ei lange, vaid hakkab vähehaaval tõusma. 2009. aasta septembris oli Rootsis tavapiima kokkuostuhinna ja sööda maksumuse suhe 2.03 Eesti krooni

kilo kohta, mahepiima puhul 2.93 kr/kg. Käesoleva aasta juulis olid need näitajad vastavalt 1.68 Eesti kr/kg ja 2.45 kr/kg. Kuigi piima ja sööda hinna suhe on viimastel kuudel paranenud, on üldine hinnatase tavapiima puhul 35% ja mahepiima puhul 20% madalam aastatagusest. Kuna maailmaturul on olukord paranenud, ootavad Rootsi piimatootjad lähikuudel piima kokkuostuhinna tõusu. Septembris oli tavapiima keskmine kokkuostuhind Rootsis 3.98 Eesti kr/kg ning mahepiimal 6.04 kr/kg. Detsembriks oodatakse mõlema piima kokkuostuhinna tõusu 15 sendi võrra kg kohta. See jääb aga endiselt madalamaks kui 2008. aasta detsembris, kui hinnad olid vastavalt 4.75 Eesti kr/kg ja 6.57 kr/kg.

Taanis piimakvoodi börsil oli augustis ostuhuvi suur ning kvoodi kilohind tõusis 1.30 Eesti kroonilt mais kuni 2.27-2.33 Eesti kroonini augustis. Kokku müüdi börsil 31 tuhat tonni piimakvooti. 619 piimatootjat soovis börsil kvooti osta kokku 108,5 tuhat tonni, kuid ostu sooritas vaid 146 tootjat, keskmiselt osteti 200 tonni kvooti ühe ostja kohta.

Ka Taanis toimus nn piimasõda, mille käigus langetas Lidl kauplusekett piima jaehinna 5.60 Eesti kr/l-ni.

Prantsusmaal on lehmade arv aastaga vähenenud 1,8%, alla ühe-aastaste vasikate arv on 6,1% väiksem kui aasta tagasi. Prantsusmaa piimatootjad streikisid madalate piima kokkuostuhindade ja Euroopa Komisjoni tegevusetuse vastu piimaturu olukorra parandamiseks. Ligi 40% riigis toodetavast piimast ei jõudnud streigipäevadel kokkuostjateni. Loodeti, et streik levi ka Taani, Rootsi, Belgiasse, Suurbritanniasse, Saksamaale ja teistesegi riikidesse.

Peale kuid kestnud läbirääkimisi, milles osales ka riik, jõudsid **Hispaania** piimatootjad piimatööstusega kokkuleppele garanteeritud piima hinnas, mis lepiti kokku 4.85 kr/kg-le.

Rahvusvaheline konkurents

2009. aasta juuli algusest langetas **Valio** Soomes oma piima kokkuostuhinda 70,4 Eesti sendi võrra kilo kohta ehk 2007. aasta juuli tasemele (5.71 kr/kg). Seega kokku on Valio piima kokkuostuhinda 2009. aasta langetanud 1.44 kr/kg võrra. Samas kahel viimasel aastal tõusis piima kokkuostuhind Soome Valios 1.72 kr/kg võrra. Piima kokkuostuhinna languse põhjustas Soomes imporditud piimatoodete turuosade suurenemine ajal, kui piima kokkuostuhind Soomes liikus EL-i teiste riikidega erinevat trendi pidi. Importjuustude turuosaks Soomes hinnatakse juba 40%, samuti hakati importima toorpiima Rootsist. Seetõttu on Soome pidanud oma piimatooteid varasemast enam ekspordima ning piimatoodete hindu sarnaselt teiste riikidega langetama.

Arla Foodsi ja kogu Rootsi piimatööstussektori jaoks on praegu raskeimad ajad, mis iial olnud. Majanduslikult tullakse küll toime, kuid kasumlikkus on vähenenud. Kinni on peetud aprillis vastu võetud säästuplaanidest, mis sisal-

das ka piima kokkuostuhinna langetamist. Majanduskriisi ajal ostavad tarbijad vähem ning eelistatakse säästutooteid, mis surub piimatoodete ja toorpiima hinna alla ning suurendab konkurentsi nii piimatööstusettevõtete kui kaubanduskettide vahel.

Arla Foodsi olukorra muudab Rootsis keeruliseks ka see, et Milko ja Skånemejerier meelitavad Arlale piimatarnijaid endale. Samuti on osad Taani piimatootjad vahetanud Arla Danish Dairy kaudu Saksamaa piima kokkuostjate vastu. Sellega on Arla kaotanud vähemalt 29 tuh tonni piima aastas.

Samal ajal veab Arla Foods Taanist käesoleval aastal ligikaudu 50 tuh tonni piima Hollandisse Nijkerki, mille Arla Foods hiljuti ostis ning mis asub 566 km Taani piirist edelas.

Arla Foods tõstis alates 5. oktoobrist piima kokkuostuhinda Taanis 23 Eesti senti võrra kilo kohta. Kui alates novembrist hooaja lisatasu ära kaob, jääb reaalseks hinnatõusuks 21 senti/kg ning seega makstakse tavapiima eest Arla Foodsis Taanis 5 Eesti kr/kg ja mahepiima eest 6.22 kr/kg.

Rootsi **Milko** tõstis kauplustes piimaliitri hinda 1 Rootsi krooni (=1.52 EEK) võrra ning on ICA, Axfoodi ja Bergendahlsi kauplustega kokku leppinud, et see lisatud kroon makstakse täies ulatuses Rootsi piimatootjatele. Küsitluse andmetel on 9 Rootsi tarbijat 10-st nõus piima eest rohkem maksma, kui lisaraha läheks otse tootjatele. Ühe kuuga koguti sel viisil üle 10 mln Eesti krooni, mis jagati 728 tavapiima tootja vahel. Selle tulemusel tõusis Milkos septembris piima kokkuostuhind ligi 37 senti võrra kg kohta 4.52 kr/kg-ni. Oktoobri keskmine piima kokkuostuhind selgub peale kuu lõppu, kui on näha, kui palju piima müüdi. Seda kampaaniat peetakse Rootsis väga edukaks ja tulemuslikuks, sest piima müügikogused kõrgema hinna tingimustes ei vähenenud. Iga Milko piimatootja sai sellega piima eest üle 14 000 Eesti krooni lisaks.

Arla Foods seda kampaaniat ei toeta, sest nende arvates tuleks tegeleda rohkem Rootsi piimatootja konkurentisvõime tõstmisega ning selline kampaania suurendavat odavamate importtoodete osakaalu turul.

Milko käesoleva aasta esimese 8 kuu majandustulemused on positiivsed, kasum oli 46,4 mln Eesti krooni. Aasta tagasi teenis ettevõtte samal perioodil 42,4 mln Eesti krooni kahjumit. See näitab, et kulude kokkuhoid on olnud tõhus, samas on Milko koore ja jogurtite müük läinud hästi.

Rootsi **Skånemejerier** on igati rahul oma selle aasta müügitulemustega ning sellega, et kohalikud tarbijad on neid kenasti toetanud ning nende tooteid ostnud. Nüüd tänatakse tarbijaid kohalike toodete eelistamise eest ning antakse neile teada, et saadud kasum jagatakse meiereile piima müünud tootjatele, kes saavad alates 2009. aasta 1. septembrist ja ka 2010. aastal piima müügil hinnalisa ligikaudu 30 Eesti senti kilo kohta. Eriti hästi on läinud ettevõtte Proviva ja Fructus toodete müük.

Alates 1. juulist tõstis Skånemejerier piima kokkuostuhinda 42 senti/kg võrra ja 1. septembrist 15 senti/kg võrra, millega piima kokkuostuhind tõusis 4.41 Eesti kr/kg-ni.

Käesoleva aasta 8 kuuga teenis Skånemejerier 84 mln Eesti krooni kasumit, mis võimaldabki piimatootjatele piima hinda tõsta.

Peale 5 aastat intensiivset tootearendustööd toob Skånemejerier turule uue mahla, mille puhul on teaduslikult tõestatud, et see aitab külmetuse vastu. Selline toode on maailmas praegu ainulaadne. 3 erinevat teaduslikku uuringut on kinnitanud, et 2,5 dl seda mahla vähendab külmetuse sümptomeid ning lühendab haigusaeaga. Immuunsüsteemi toetavate bakterite leidmiseks tehti koostööd Lundis asuva biotehnoloogia ettevõttega Probi.

Danone I poolaasta majandustulemused on head, müük on suurenenud nii rahas kui koguseliselt arvestatult. Müügikasvule aitasid kaasa agressiivsed reklaamikampaaniad. Käesoleva majandusaasta I poolaastal suurenes Danone müügikäive 1,6% 117,4 mlrd kroonini. Koguseliselt müüs Danone 2,4% rohkem kui aasta tagasi. Kuna tooraine hinnad olid varasemast madalamad, teeniti I poolaastal 11,3 mlrd krooni kasumit. Turuosa kavatakse suurendada edaspidigi. Kui eelmisel aastal tõsteti toodete hindu keskmiselt 10%, siis käesoleval aastal on neid alandatud, eriti Ungaris, Poolas, USA-s ja Prantsusmaal.

FrieslandCampina müügikäive oli 2009. aasta I poolaastal 64,2 mlrd krooni ehk 15% väiksem kui aasta tagasi ning kasum langes 8% 172 mln kroonini. Vähenenud on nii müügikogused kui langenud toodete hinnad. Ettevõtte poolt makstud piima kokkuostuhind (4.07 kr/kg) oli I poolaastal 32% väiksem kui aasta tagasi. Müügitulu on langenud just kaseiini, piimapulbrite ja juustu väiksemast müügist. Linnapiimatoodete müügitulemused on olnud head, neid on edukalt müüdnud nii Kagu-Aasias kui Aafrikas, kuhu müügikäive on aastaga kasvanud 4%. Müügikäive Euroopa siseturul on aga aastaga 18% vähenenud, sest väiksema nõudluse tõttu on hinnad madalamad. Samas on FrieslandCampina turuosa Euroopas suurenenud, mis näitab, et mitmetel teistel piimatööstusettevõtetel on läinud kehvemini. Järelejäänud aasta osas FrieslandCampina olulist turuolukorra paranemist ei näe.

FrieslandCampina proovib oma piima kokkuostuhinda hoida Taani, Saksamaa, Hollandi ja Belgia piimatööstuste keskmisel tasemel. 2009. aasta juulis langetati 4,41%-lise rasvasuse ja 3,47%-lise valgulisusega piima kokkuostuhind 3.68 kr/kg-ni. Sama hinda maksti ka augustis. Alates augustist lisatakse sellele hinnale aga sesooni hinnalisa 0.57 kr/kg. Sellega koos tõuseb piima kokkuostuhind FrieslandCampinas 4.13 kr/kg-ni. Oktoobri alguses tõsteti 4,41% rasvasusega ning 3,47% valgulisusega piima kokkuostuhinda Põhja-Euroopas toimunud hinnatõusu tõttu 31 senti/kg võrra 4.46 kr/kg-ni. Sellega saab nt 500 tonni piima tarniv piimatootja oma piima eest oktoobris koos hooaja hinnalisaga 4.61 kr/kg.

FrieslandCampina müüb oma juustumeierei Bleskensgraafis Delta Milk'ile. Seda tingis konkurentsiameti nõue, mis FrieslandCampina ühinemisel esitati. Varem müüdi üks oma ettevõtetest Arla Foodsile. Sellega on ettevõtte konkurentsiameti vastavad nõuded täitnud.

Austria suurim piimatööstusettevõtte **Berglandmilch** on saanud loa liitumiseks Welser Landfrisch-Molkereiga. Sellega on Berglandmilchi osakaal piima kokkuostus Austrias nüüd 40% ning ettevõtte aastane piimatöötlemise maht suureneb 790 tuh tonnilt 915 tuh tonnini ja aastakäive 9,39 mlrd kroonilt 10,80 mlrd kroonini. Ettevõttes töötab kokku nüüd 1050 töötajat.

Turul toimuvaid positiivseid märke võib lugeda ka uudisest **Nestlé** poolt Brasiiliasse uue meierei ehitamisest. Sinna plaanitakse investeerida ligikaudu 700 mln krooni ning sellega loodetakse seal turul oma positsioone parandada. Samas ei suutnud Nestlé oma eesmärgiks seatud müügikäivet 545 mlrd kroonini tõsta, I poolaasta tulemus jäi 540,8 mlrd kroonile ning kasum vähenes aastaga 2% 52,7 mlrd kroonini.

Prantsusmaal on kaks suurt piimatööstusettevõtet **Sodiaal** ja juustu-meierei Entremont pidamas läbirääkimisi ühinemiseks. Selle tulemusel saaks uuest ettevõttest Euroopa suurim meierieriettevõtte. Uuele ettevõttele tarniks piima 15 tuh piimatootjat ning seal oleks 7600 töötajat. Ühisettevõtte aastakäive ulatuks ligi 69 mlrd kroonini ning aastast töödeldaks ligikaudu 5 tuh tonni piima, mis moodustab 30% kogu Prantsusmaa piimatoodangust. Sodiaal pakkus Entremontsi piimatarnijatele, kes varem müüsid oma piima väga odavalt, juba 2009. aastal oma piimatarnijatega võrdset piima kokkuostuhinda.

Coca-Cola on välja töötanud puuviljamaitselise limonaadi sisaldava piima, mida testitakse praegu USA kauplustes. 0,25-liitrine pudel maksab ligikaudu 27 krooni ning seda müüakse nime all Vio. Selles tooteperes on virsiku-, marja-, tsitruse- ja troopilisemaitse- lised joogid. Kui USA turul toote müük õnnestub, hakatakse seda müüma ka mujal maailmas.

Kokkuvõte

Piima toodeti Eestis 2009. aasta I poolaastal 338,2 tuhat tonni ehk 2,2% vähem kui aasta tagasi. Piimatööstusettevõtete poolt varutava toorpiima **kokkuostukogused** vähenesid 1,5% ja moodustasid 88,7% piima kogutoodangust. 2009/2010 majandusaasta kolme kuu piima tootmiskvoodi täituvus oli 22%, sh oli tarnekvoodi täituvus 22,1% ja otseturustuskvoodi täituvus 14,4%. Lehmade arv oli I poolaasta lõpus 4200 looma võrra väiksem kui aasta tagasi ja piima väljalüps lehma kohta suurenes aastaga 47 kg.

Piimatööstusettevõtete toodang osadel toodetel SA kiirstatistika andmetel suurenes (või, täispiima-, lõssi- ja vadakupulber ning pastöriseeritud piim) ja osadel vähenes (juust, jäätis). Piimatööstusettevõtete **müügikäive** ulatus 2009. aasta I poolaastal 2,5 miljardi kroonini (-21,8% aastatagusega võrreldes). 2009. aasta I poolaastal olid piimatööstuse **kulud** kokku 2318,4 mln krooni, need olid 23,3% aastatagusest väiksemad. Ligi $\frac{3}{4}$ kulude alaneemisest saavutati toorpiima eest väiksemate maksete abil. Piimatööstuse **kasum** suurenes I poolaastate võrdluses 17,5% ja **lisandväärtus** 1,8%. Tööjõukulud vähenesid aastagusega võrreldes 5,7% ja moodustasid 9,6% kogukuludest (2008.a I pa 7,8%). Piimatööstuse **investeeringute** suurus oli 2009. aasta I poolaastal 74,4 mln krooni, mis võrreldes aastatagusega (137,4 mln kr) on 45,9% väiksem. Koguinvesteeringutest 62,2% läks masinatesse ja seadmetesse ning 36,7% hoonetesse ja rajatistesse.

Väliskaubavahetuses vähenes piimatoodete ekspordikäive võrreldes 2008. aasta I poolaastaga 33,8% ja impordikäive 19,4%. Positiivne kaubavahetussaldo vähenes 40%. Väliskaubakäive vähenes nii piimatoodete ekspordi- ja impordihindade alanemise kui mitmete toodete osas ka kaubakoguste vähenemise tõttu. Piimatoodeteid eksporditi 2009. aasta I poolaastal 692 mln krooni ja imporditi 254,2 mln krooni eest. Ekspordikäibest 80,5% moodustas eksport EL-i liikmesriikidesse ning 19,5% väljapoole EL-i riike. Tähtsamad ekspordi sihtturud olid Soome (20% ekspordikäibest), Venemaa (17%) ja Läti (15%). Piimatoodete ekspordikäibest moodustasid 50% juust-kohupiim, 21% lõssi- ja piimapulbrid, 10% või, 9% hapupiimatooted. Impordikäibest moodustas 36% juustu-kohupiima import, 19% lõssi- ja piimapulber ning 18% hapupiimatooted. Suuremad impordiriigid oli Poola (23% impordikäibest), Läti (17%), Soome (12%) ja Saksamaa (12%).

Piimatoodete **tööstusest väljamüügihindade** langus Eestis I kvartalis siseturutoodetel kiirenes, maailmaturutoodetel aeglustus. Täispiimapulbri ja juustu hinnad jätkasid II ja III kvartalis langustrendil, või ja lõssipulbri hinnad pöördusid aga II kvartalis tõusutrendile, mis püsis ka III kvartalis. Siseturu toodete hinnad on aga jätkuvalt langenud. Piimatoodete **jaehindade** 2008. aasta aeglane langus hakkas 2009. aastal kiirenema ning kiire hinnalangus jätkus nii II kui III kvartalis. Septembris osade piimatoodete hinnalangus peatus ning asendus kerge tõusuga. Toorpiima **kokkuostuhinna** langus Eestis II kvartalis jätkus, kuid langus

peatus III kvartalis. Eestis on toorpiima kokkuostuhinna tase üks EL-i madalamaid ja oli 2009. aasta II kvartali lõpus liikmesriikide pingerea lõpust 4. kohal.

Piimatoodete **maailmaturul** olid hinnad 2009. aasta I kvartalis 2000-ndate madalaimal tasemel ning olid üle kolmandiku võrra madalamad aasta varasema perioodi keskmistest. Kuid hinnalangus on peatunud ning II kvartalis pöördusid pulbrite ja või hinnad ning III kvartalis ka juustu hind tõusule. Piimatoodete hindade stabiliseerumine ja kerge tõus on tingitud nõudluse mõningasest elavnemisest maailmaturul.

2009. aasta juulis pakkus Euroopa Komisjon piimaturu stabiliseerimiseks välja rea meetmeid, mis puudutavad sekkumisostude perioodi pikkust, eksporditoetusi, koolipiimakava, otsetoetuste tavapärasest varasemat väljamaksmist, maaelu arengu poliitikat, piimakvootide suurendamist, piimatootjate tootjaorganisatsioonide koostööd jne. Mitmetes EL-i riikides hakkas III kvartalis piima kokkuostuhind tõusma. Piimatoodete turuolukord maailmas on paranemas.